

मूल्य ₹ १५/-

छती दानिथा

(मराठी)

अंक १० • वर्ष १४ वे • पृष्ठे ५२ • ऑक्टोबर - २०१७

हस्ती दृष्टिनिया

(मराठी)

बालकांच्या बौद्धिक आणि आध्यात्मिक विकासाची आगांची वेगळी मंडळ

अंक १० • वर्ष १४ वे • पृष्ठे ५२ • ऑक्टोबर २०१७

संपादक
राजेंद्र थोरात

सहसंपादक
सुरेश तिलोटकर

सजावट व चित्रे
उदय सत्यवान पांगे

राजनंदन पिंपळकर

संत निरंकारी मंडळ (चेंबूर) करिता मुद्रक व प्रकाशक
श्री. चंद्रकांत अनंत जाधव यांनी ही हस्ती दुनिया पत्रिका
एम.पी.प्रिंटर्स, बी-२२०, पेडस-II, नोएडा-
२०१३०५, जिल्हा-गौतम बुद्ध नगर (उत्तर प्रदेश)
येथे छापून संत निरंकारी भवन, ५० मोरबाग रोड,
दादर (पूर्व), मुंबई -४०० ०९४. येथे प्रकाशित केली.

कार्यालयाचा पता

५०, मोरबाग रोड, संत निरंकारी सत्संग भवन,
दादर, मुंबई - ४०० ०९४

ई-मेल

marathihastiduniya@gmail.com
Website : www.nirankari.org

वर्गणी	१ वर्ष	५ वर्षे
भारत/ नेपाल	रु. १५०/-	रु. ७००/-
यु.के.	£ 15	£ 80
युरोप	€ 20	€ 100
अमेरिका	\$ 25	\$ 120
कनाडा/ ऑस्ट्रेलिया	\$ 30	\$ 140

मासिक पत्रिकेविषयी चौकशीसाठी हेल्प लाईन : ०२२-२४९० ५७४९

कथा

- रावणाला ब्रह्मदेवांकडून.... ०६
- दैव देते आणि कर्म नेते ०८
- सर्वांच्या भल्याची कामना १४
- दिवाळीत मिळाले नवे मित्र २१
- तेनालीची हार ४४
- शिक्षक आणि गुरु ४८

स्तंभ

- दोन शब्द ०४
- शब्दकोडे १०
- दादाला विचार या ११
- विचारपुण्य १२
- आरोग्याचा मंत्र २४
- वाढदिवसाच्या शुभेच्छा २६
- वैज्ञानिक प्रश्नोत्तरे २८
- दिव्यवाणी ३०
- हसा मुलांनो हसा ३२
- सामान्य ज्ञान ४६
- चित्र काढा आणि रंग भरा ५०

४२

विशेष व प्रेरक प्रसंग

- दीपावली - ज्ञान प्रकाशाचा.. ०५
- डॉ. डी. श्रीनिवास रेड्डी ०७
- तेजस्विनी -६६ २०
- दिव्याच्या उत्कांतीची... २२
- आपले जिल्हे २३
- तुम्ही देशाचे कितवे.... २९
- वाचन प्रेरणा दिवस ३१
- समर्थ दर्शन -२६ ३४
- कलामांची भाषणे ४२
- चंचल स्वभावाचा.... ४७

चित्रकथा

- आजोदा १६
- किट्टी ३६

३०

कविता

- करु प्रकाश प्रकाश १५
- भाऊबीज ३५
- झाडांवर प्रेम करा ४९

हसती दुनिया, ऑक्टोबर २०१७

.... अखंडित वाचीत जावे

ज गज्जेत्या सिकंदरचा वाढदिवस होता. त्याप्रसंगी दरबारात अनेक मानकरी उपस्थित होते. प्रत्येक रत्नजडित नक्षी असलेली सुंदर पेटी भेट म्हणून दिली. सिकंदराला ती पेटी खूप आवडली. या पेटीत कोणती मौल्यवान वस्तू ठेवावी याचा तो विचार करु लागला. पण निर्णय काही लागेना. त्याने दरबारात हा प्रश्न उपस्थित केला. प्रत्येकाने आपापल्या परीने उत्तर देण्याचा प्रयत्न केला. कोणी सांगितले खजिन्यातील अनमोल रत्न ठेवा, कोणी सांगितले खजिन्याच्या चाब्या ठेवा; पण राजाला कोणाचाच सल्ला पटला नाही.

राजा मनातल्या मनात विचार करु लागला, की आपल्याला आज जी मान-प्रतिष्ठा मिळत आहे ती कोणत्या गोष्टीमुळे ? आपण हे जग जिंकायला निघालो ते कोणाच्या प्रेरणेमुळे ? कोणती अशी गोष्ट आहे जी आपल्याला प्रेरणादायी ठरली ? विचाराच्या लाटांवर स्वार होत सिकंदर भूतकाळाकडे जाऊ लागला. तेव्हा त्याला जाणवले, की नुसती शक्ती असून काही मिळवता येत नाही; तर त्यासाठी इच्छाशक्ती असावी लागते आणि ती इच्छाशक्ती जागृत करायला प्रेरणा दिली ती एका ग्रंथाने ! त्या ग्रंथाचे नाव होते 'इलियड.'

विचारात मग्न असलेल्या सिकंदराचा चेहरा एकदम उजळला, त्याने हुक्म दिला, की या पेटीत महाकवी होमर यांनी लिहिलेले इलियड हे महाकाव्य ठेवावे. ही वस्तू माझ्यासाठी सर्वात अनमोल आहे. या ग्रंथामुळेच माझ्या आयुष्याला नवीन वळण मिळाले. पुरुषत्त्व, पराक्रम आणि साहसाचा मार्ग मला या ग्रंथातूनच मिळाला आहे. मला माझ्यामध्ये लपलेल्या शक्तींची जाणीव झाली आणि मी जगज्जेता झालो.

मित्रांनो, आपण नेहमी वाचतो-ऐकतो, की ग्रंथ माझे गुरु, पुस्तक हाच खरा सोबती, वाचाल तर वाचाल या घोषवाक्यांचा अर्थ सिकंदराच्या या अनुभवातून प्रत्ययास येतो. गांधीजींच्या जीवनाला कलाटणी देण्यासाठी सुध्दा रस्कीन या लेखकाचे 'अन टु द लास्ट' हे

पुस्तक कारण ठरले. यावरुन आपल्या हे लक्षात येते, की वाचन आपल्या जीवनात किती महत्त्वपूर्ण आहे ! डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांचा जन्मदिवसही अलीकडे वाचन प्रेरणा दिन म्हणून साजरा केला जातो. त्या दिनानिमित्त को होईना चला..... प्रण करू या, 'प्रेरणादायी पुस्तकांचे आम्ही रोज वाचन करणारच !'

समर्थनी देखील दासबोधात लिहून ठेवले -

दिसामाजी काही तरी ते लिहावे | प्रसंगी अखंडित वाचीत जावे |

- राजेंद्र थोरात..

दीपावली - ज्ञान प्रकाशगांचा संग

न वरात्री झाल्यानंतर दहाव्या दिवशी या सर्वांचं दसन्यात रुपांतर होतं आणि नेहमी दसन्यानंतर दिवाळी येते. म्हटलं आहे, की साधू संत येती घरा तोची दिवाळी दसरा! तसं पाहायला गेलं तर जशा नऊ रात्री आहेत आणि दहावा दसरा. त्याप्रमाणे नऊ प्रकृती आहेत आणि दहावा पुरुष अर्थात परमात्मा. जेव्हा या परमात्म्याची प्राप्ती होते तेव्हा नऊ प्रकृतीसुध्दा ब्रह्ममय असल्याचे जाणवते. म्हणूनच तर संत शिरोमणी तुकाराम महाराजांनी म्हटलेलं आहे, वृक्षवल्ली आम्हा सोयरी वनचरे. ज्याला ज्ञानाचा बोध झाला त्याला सर्वत्र ज्ञानाचाच उजेड दिसू लागतो. ज्ञानेश्वर महाराज म्हणतात, मागे पुढे उभा ज्ञानाचा उजेड! अंगणात झाड कैवल्याचे। अशाप्रकारे ज्यांना हा ज्ञानाचा उजेड मिळाला त्यांना हा ज्ञानप्रकाशच दिसत असल्यामुळे त्यांच्यासाठी हीच खरी दीपावली. हा प्रकाश सर्व चराचरात भरून उरलेला आहे. तो प्रकाश पाहिल्यानंतर अपरंपार आनंद होतो. त्या आनंदाचं वर्णन करताना ज्ञानेश्वर माऊली म्हणतात, आजी सोनियाचा दिनु, वर्षे अमृताचा घनु, हरी पाहिला रे हरी पाहिला रे, सबाहू अंतरी अवघा व्यापक मुरारी असा हा आत आणि बाहेर गच्छ भरलेला आहे.

सदगुरु बाबाजींनीसुध्दा हेच म्हटलेलं आहे, की दसरा झाल्यानंतर दिवाळी येते याचा हाच अर्थ आहे, की परमात्म्याचे ज्ञान झाल्यानंतर अज्ञान अंधःकाराचा नाश होतो. म्हणजे अंधार याचा अर्थ आहे अज्ञान आणि प्रकाश याचा अर्थ आहे ज्ञान. सदगुरुलाही अशी संपूर्ण विश्वामध्ये दिवाळी झालेली पहावयाची असते. म्हणून ते हाच प्रयत्न करत असतात, की प्रत्येकाच्या घरात, प्रत्येकाच्या अंतरात ज्ञानाचा प्रकाश येईल त्यावेळी खन्या अर्थाने धरतीवर स्वर्ग अवतरेल.

आजपर्यंत दिवाळी किंवा दीपावली म्हणजे तेलाच्या किंवा विजेच्या दिव्यांच्या रांगा लावून सर्वत्र झगमगाट करायचा. त्यातच फुलबाजी, फटाके फोडायचे. गोडधोड पदार्थ बनवायचे. एकमेकांना आमंत्रण देत पाहुणचार करायचा. एकंदरीत येन केन प्रकाराने आनंदमय वातावरण निर्माण करण्याचा प्रयत्न करायचा म्हणजे झाली दिवाळी. हा संकुचित विचार बाजूला सारून ज्ञानप्रकाशाने युगायुगाचा अज्ञानाचा अंधार दूर सारून जेव्हा अंधःकारमय जीवनात उजेड आणू तेव्हा तीच खरी आपली शुभ दीपावली असणार यात शंकाच नाही, अशी दीपावली सर्वांच्या जीवनात यावी हीच शुभेच्छा!

रावणाला ब्रह्मदेवांकडून वरदान

मु नीवर विश्रवाच्या कृपेने कैकसीला तीन पुत्र व एक कन्या झाली. पहिला पुत्र भयानक दिसणारा, दहा तोंडे असलेला, म्हणून त्याचे नाव दशग्रीव ठेवले. हाच पुत्र पुढे 'रावण' म्हणून ओळखला जाऊ लागला. दुसरा पुत्र मात्र अक्राळविक्राळ देहाचा. जन्मतःचा खादाड. त्याचे नाव ठेवले कुंभकर्ण. तिसरी कन्या झाली घुबडासारखे तोंड व डोळे असलेली. तिचे नाव ठेवले शूर्पणखा. या तिघांच्या जन्माच्या वेळी मेघगर्जना होऊन उल्कापात झाला. कोल्ही-कुत्री भेसूर आवाजात रढू लागली. सर्वत्र अशुभ लक्षणे दिसू लागली होती. त्यानंतर चौथ्या पुत्राचा जन्म झाला. त्यावेळी आकाशातून पुष्पवृष्टी झाली. देवदुंभी वाजू लागल्या. या धर्मात्मा पुत्राचं नाव ठेवलं बिभीषण. कुंभकर्ण, बिभीषण व रावण हे एकत्र शिक्षण घेऊ लागले. रावणाला शक्तीचा गर्व असल्याने इतरांना छळण्यात, त्रास देण्यात त्याला आनंद वाटे; तर कुंभकर्णाची भूक कधीच शमत नसे. सारखे त्याला खायला लागे. अनेकदा तो भुकेने कासावीस होऊन ऋषी-मुर्णींना खाऊन टाकत असे. बिभीषण मात्र अध्ययनात, धर्माचरणात आणि इतरांना मदत करण्यात आनंद मानत असे.

एकदा रावणाचा सावत्रभाऊ वैश्रवण (कुबेर) आकाशमार्ग पुष्पक विमानात बसून चालला होता. त्यावेळी रावणाची आई कैकसी त्याला म्हणाली, "बाळ दशग्रीवा, तो बघ तुझा बंधू वैश्रवण. पहा कसा तेजस्वी दिसतो. धन, बल, बुध्दीने समृद्ध

आहे. तुलाही त्याच्यासारखे बनायचे आहे." त्यावर दशग्रीव रावण आईला म्हणाला, "माते, तू चिंता करु नकोस, मी वैश्रवणाहून अधिक धनवान आणि शक्तीशाली होईन."

रावण आपल्या बांधवांसह गोकर्ण पर्वतावर तपश्चर्येसाठी गेला. त्याने निरंतर उपवास केले. एकेक तप पूर्ण झाल्यावर तो आपले मस्तक कापून अग्नीत अर्पण करत असे. अशी नऊ तपे पूर्ण झाली. शेवटी आपले दहावे मस्तक तो कापणार तेवढ्यात ब्रह्मदेव तेथे प्रकट झाले. ते म्हणाले, "दशानन रावण, मी तुझ्यावर प्रसन्न आहे. मी तुला कोणता वर देऊ?" त्यावर रावण म्हणाला, "भगवन्! मला अमर व्हायचं आहे. मला कधीही मृत्यू येऊ नये."

त्यावर ब्रह्मदेव म्हणाले, "रावण! मृत्यूलोकात मृत्यू हा कोणालाच टाळता येत नाही. त्यामुळे मी तुला हा वर देऊ शकत नाही. दुसरा वर माग."

रावण म्हणाला, "हे प्रजापते! गरुड, नाग, यक्ष, दैत्य, दानव व साक्षात देवांकडूनही माझा पराभव होऊ नये. त्यांच्यापुढे मी अजिंक्य ठरावा. इतर प्राण्यांची किंवा मनुष्याची मला चिंता नाही. त्यांना मी गवताच्या काडीसारखं तुच्छ मानतो."

ब्रह्मदेव म्हणाले, "राक्षसराज, तुझं वचन सत्य होईल. तुला आणखी एक वरदान देतो, तू अग्नीत अर्पण केलेली सारी मस्तके तुला पुन्हा प्राप्त होतील. तू ती केवळाही धारण करु शकशील. तसेच तू कोणतेही रूप धारण करु शकशील."

○ क्रमशः

डॉ. डी. श्रीनिवास रेड्डी

वि ज्ञानातील संशोधनामुळे आणि त्याच्यावर आधारलेल्या तंत्रज्ञानामुळे जीवन सुखकर होण्यास मोठी मदत होत असली, तरी सर्वसामान्यांना विज्ञानाबद्दल फारशी रुची नसते. तंत्रज्ञानाबद्दलची आवडही प्रामुख्याने इलेक्ट्रॉनिक गॅजेट्सपुरतीच मर्यादित असते. विज्ञानाभिमुख नसलेल्या अशा समाजात शास्त्रज्ञ वलयांकित नसणे स्वाभाविक आहे. त्यामुळेच विज्ञान जगतातील अनेक घडामोर्डींकडे समाजाचे दुर्लक्ष होत असते. मात्र, विविध शास्त्रज्ञांना दिल्या जाणाऱ्या पुरस्काराच्या निमित्ताने त्यांच्या संशोधनाची चर्चा करणे उचित ठरते. असे निमित्त सध्या निर्माण झाले आहे, पुण्याच्या राष्ट्रीय रासायनिक प्रयोगशाळेतील (एनसीएल) शास्त्रज्ञ डॉ. डी. श्रीनिवास रेड्डी यांना केमिकल रिसर्च सोसायटी ऑफ इंडियाकडून (सीआरएसआय) मिळालेल्या कांस्य पदकाचे. रसायनशास्त्र आणि औषधनिर्माणाच्या क्षेत्रातील त्यांच्या संशोधनाबद्दल त्यांना हा सन्मान मिळाला आहे. देशाच्या स्वातंत्र्याच्या सुवर्णमहोत्सवाच्या निमित्ताने सीआरएसआय ची स्थापना झाली. रसायनशास्त्रातील संशोधकांना प्रोत्साहन देण्यासाठी सुरु झालेल्या या शास्त्रज्ञांच्या संघटनेतर्फे दरवर्षी पुरस्कार दिले जातात.

कांस्यपदकाचे मानकरी ठरलेले डॉ. रेड्डी हे वैद्यकीय रसायनशास्त्रज्ञ आहेत. विविध प्रकारच्या विकारांवर औषधे तयार करताना त्या विकारांना नेस्तनाबूत करणाऱ्या रेणूंची आवश्यकता असते. औषधशास्त्रज्ञ अशा रेणूंचा शोध लावत असतात, त्यांची रचना करीत असतात. या क्षेत्रात डॉ. रेड्डी अनुभवी मानले जातात. एनसीएलमधील सेंद्रीय रसायनशास्त्र विभागात वरिष्ठ शास्त्रज्ञ असलेले डॉ. रेड्डींनी यापूर्वी औषधनिर्मिती उद्योगात काम केले आहे. औषधांसाठी परिणामकारक रेणूंबाबतच्या संशोधनात ते नावाजले असून तीसहून अधिक पेटंट त्यांच्या नावावर नोंदविलेले आहेत. त्यांचे साठहून अधिक शोधनिबंध प्रसिद्ध झाले आहेत. त्यांच्या काही रेणूंच्या परिणामकारकतेबाबत मानवी चाचण्या सुरु आहेत. ज्येष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ. गोवर्धन मेहता हे त्यांचे सल्लागार मार्गदर्शक होते. शिकागो आणि कॅन्सस विद्यापीठांतून डॉक्टरेटनंतरचे संशोधन करून ते औषधनिर्माण उद्योगात संशोधक म्हणून रुजू झाले. तेथील अनुभव घेऊन ते एनसीएलमध्ये कार्यरत झाले. जैविकदृष्ट्या सक्रिय असलेल्या नैसर्गिक वा अनैसर्गिक उत्पादनांचे पृथःकरण, वैद्यकीय रसायनशास्त्र आणि पीकसंरक्षण हे त्यांचे संशोधनाचे मुख्य विषय आहेत. याच संबंधीचे काही संशोधन प्रकल्पांवर सध्या ते एनसीएलमध्ये कार्य करीत आहेत. कर्करोग, मधुमेह, क्षयरोग आदि विकारांबाबतच्या औषधांसाठीही ते संशोधन करीत आहेत. संशोधनाचे क्षेत्र वलयांकित नसले, तरी आव्हानात्मक असते. ते पेलण्यात डॉ. रेड्डी यांना असेच यश मिळत राहो, हीच सदिच्छा.

□□□

कथा

दैव देते आणि कर्म नेते

सीतापूर गावात एक थोर तपस्वी मुक्कामाला आले होते. रात्री गावातील देवळाच्या पारावर त्यांचे प्रवचन ऐकून गावकरी खूष झाले. त्यांनी आग्रहाने त्यांना आणखी चार दिवस राहण्याची विनंती केली.

त्यांना झाडपाल्याची सारी औषधं ठाऊक असल्याने त्यांनी अनेकांचे असाध्य आजारही बरे

केले. लोकांची त्यांच्यावर खूपच श्रधा जडली. एकदा ते फेरफटका मारण्यासाठी गावाच्या वेशीजवळ आले असताना त्यांना एक कुबड असलेली म्हातारी दिसली. हाताने दगड भिरकावत ती लोकांना शिव्या देत येत होती. काही टवाळखोर तिच्या कुबडेपणाची टिंगल करत तिला चिडवत होते. तपस्वी समोर

दिसताच टवाळखोर निघून गेले. तपस्वींनी म्हातारीच्या जवळ जात आस्थेने विचारले, “आजी, मी तुमची काही मदत करु का?” त्यावर म्हातारी रागातच म्हणाली, “काही नको, चल हो बाजूला. आला मोठा शहाणा.” तपस्वी पुन्हा नम्रपणे म्हणाले, “आजी, मी तुमचं कुबड दूर करु शकतो. तुम्ही माझ्याकडे या. आठ दिवसात तुम्ही अगदी सामान्य माणसांसारखे दिसाल. मग कुणीही तुम्हाला चिडवणार नाही.” त्यावर म्हातारी पुन्हा शिव्या देत म्हणाली, “मला नको शिकवू, तुझ्याकडे जर एवढी औषधं आहेत तर असा भिकारी बनून कशाला गावोगाव हिंडतोस?” एवढं ऐकूनही किंचितही न रागावता तपस्वी म्हणाले, “आजी, देवाच्या कृपेने मला सान्या रोगांवरची औषधे माहीत आहेत. बोला करु का तुम्हाला मदत?”

थोडा वेळ थांबत म्हातारी म्हणाली, “हे बघ गोसावड्या, मी तर जास्त दिवस जगणार नाही. पण मला जर मदत करणार असशील तर एक काम कर. या सगळ्या लोकांच्या पाठीवर माझ्यासारखे कुबड दे म्हणजे मी त्यांची ती अवस्था बघून सुखाने मरेन.”

तपस्वी अतिशय व्यथित झाले. ते म्हणाले, “आजी, मी लोकांचं भलं करायला आलोय. मी तुझी मदत करु शकत नाही.” असे म्हणून ते पुढच्या प्रवासाला निघून गेले.

तात्पर्य : अनेकदा ईश्वर आपल्या मदतीसाठी कुणाच्याही रुपाने उभा असतो; परंतु आपले आचार-विचार जर चांगले व वृत्ती परोपकारी असेल तर त्याचा लाभ होतो. अन्यथा आपल्याच कर्माने आपण आपला घात करून घेतो. म्हणतात ना - दैव देते आणि कर्म नेते.

कुतुबमिनारचा इतिहास

दिल्लीपासून सुमारे १८ कि.मी. अंतरावर मेहरोली येथे कुतुबमिनार हा जगप्रसिद्ध मनोरा आहे. दिल्लीचा पहिला सुलतान कुतुबुद्दीन ऐबक याने इ.स. ११९९ मध्ये हा मनोरा बांधण्यास सुरुवात केली, पण त्याचे बांधकाम पूर्ण होण्याआधीच कुतुबुद्दीन ऐबकाचा मृत्यू झाला. फक्त पहिल्या मजल्याचे बांधकाम झालेला अर्धवट राहिलेला हा मनोरा पूर्णवस्थेला नेण्याचे काम शमसुदीन अल्तमश याने केले. इ.स. १२३० मध्ये अल्तमशने मनोन्यावर चार मजल्यांचे बांधकाम करून तो पूर्ण केला. पुढे चौदाव्या शतकात फिरोजशहा तुघलकाने चौथ्या मजल्याची पुनर्रचना केली. त्यावर पाचवा मजला चढवला आणि घुमटाची जोड दिली; परंतु १८०३ मध्ये झालेल्या भूकंपात त्यावर बांधलेला घुमट खाली आला. या मनोन्याच्या अंतर्भागात ३७६ पायन्या आहेत आणि हवा व उजेड भरपूर आहे. या मनोन्याचे खालचे तीन मजले तांबड्या व पिवळ्या रंगाच्या दगडाचे आहेत व वरचे दोन मजले पांढऱ्या संगमरवराचे आणि तांबड्या दगडाचे आडवे पट्टे असलेले असे आहेत. घाटदार आकार व उंची यामुळे ही वास्तू आकर्षक दिसते. हा मनोरा हिंदू-इस्लामी स्थापत्यशैलीचा उत्कृष्ट नमुना समजला जातो. या मनोन्याचा वास्तुकल्प इस्लामी वास्तुविशारदाचा, पण प्रत्यक्ष बांधणी हिंदू कारागिरांनी केली असावी असे त्यांच्या बांधणीच्या वैशिष्ट्यांवरून दिसून येते.

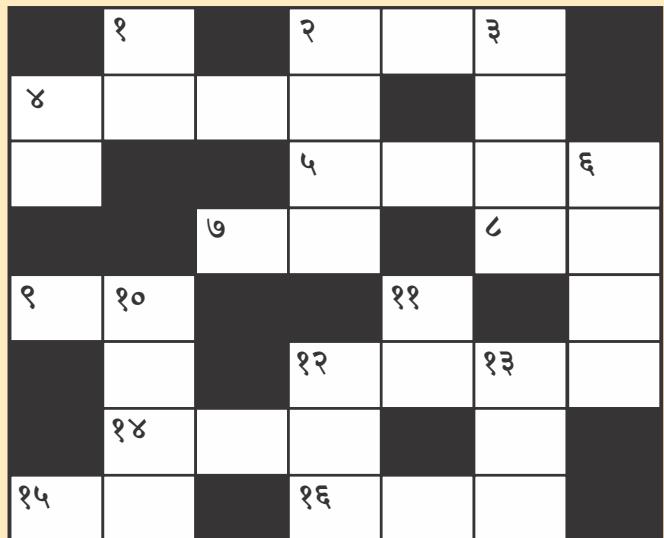
○ विकास अरोडा (रेवाडी-हरियाणा)

१५९

आडवे शब्द

२. महाभारताच्या युद्धाचं प्रत्यक्ष वर्णन धृतराष्ट्राला कोणी कथन केले ?
४. 'राष्ट्रसंत' ही उपाधी कोणाला दिलेली आहे ?
५. धरती, धरा, पृथ्वी
७. डेसीबल ही संज्ञा कशाशी संबंधित आहे ?
८. पहिला मराठी बोलपट : अयोध्येचा .....
९. भगवान श्रीकृष्णाचा मामा
१२. ..... लिंकन अमेरिकेचे १६ वे राष्ट्रपती होते.
१४. पत्नी या शब्दाचा समानार्थी शब्द
१५. वर्गात शिकविणाऱ्या शिक्षिका
१६. पाकिस्तानातील एक शहर

उभे शब्द

१. आंतरराष्ट्रीय वृद्ध दिन ऑक्टोबर महिन्याच्या .... तारखेला साजरा करतात.
२. ..... बुटी प्राप्त करण्यासाठी हनुमंताने पर्वतच उचलून आणला होता.
३. महात्मा गौतम बुद्धांच्या पत्नीचे नाव
४. रेशमाचे किडे कोणत्या झाडावर पोसले जातात ?
६. शिवरायांचे एक सुपुत्र
९०. संभाजी राजांची आई
९१. शरीरावर काळे पड्ये असणाऱ्या प्राण्याचे नाव
९२. नरनाळा आणि अकोट हे किल्ले या जिल्ह्यात आहेत.
९३. एक किलोग्रॅम म्हणजे ..... ग्रॅम

उच्चरे इतरत्र

प्रश्न : संत आणि भगवंत यात काय फरक आहे ?

उत्तर : संत आणि भगवंत यात तत्त्वतः काहीच फरक नाही; पण तरीही संत हा साकार आणि भगवंत हा निराकार रूपात असल्याने इथे संत हा भगवंतापेक्षा श्रेष्ठ ठरतो. संत भावभक्तीने भगवंताला वश करून घेतात. भगवंत हा त्या दृष्टीने संत-भक्तांच्या अधीन असतो. भगवंत हा दुष्टांचा विनाश करून त्यांचा उध्दार करतो; पण संत दुष्टांचा नाश न करता त्यांच्यावर दया दाखवून त्यांचा उध्दार करतात. त्यांचा प्रत्यक्ष विनाश न करता त्यांच्या चित्तवृत्तींचा, कुविचारांचा नाश करतात. म्हणूनच म्हटलय -

हरि दुरलभ नहिं जगत में, हरिजन दुरलभ होय।

प्रश्न : सत्संगाच्या लाभाने समृद्ध झालेल्या गुरुभक्तांचे जीवन दुःखी होऊ नये म्हणून कोणती खबरदारी घ्यावी असे बाबाजींना वाटते ?

उत्तर : गुरुभक्त सेवा-सत्संग-नामस्मरणाच्या लाभाने सुखी व समृद्ध होतात; पण निंदा-नालस्ती, द्वेषभावना या दुर्गुणांना जवळ केल्यास ते पुन्हा कंगाल होतात. कमाई शेकडोने करतात; पण हजारोने गमावतात. त्यामुळे या गोष्टींपासून स्वतःला दूर ठेवण्याची खबरदारी त्यांनी घ्यावी अन्यथा जीवन दुःखमय होऊ शकते.

प्रश्न : ब्रह्मा, विष्णु, महेश यांचे कार्य आजही चालू आहे का ?

उत्तर : पुराणांमध्ये या तिन्ही देवतांची वर्णने आहेत. सत्य, रज, तम या त्रिगुणांप्रमाणे ब्रह्मा, विष्णु आणि महेश यांचा वेगवेगळा निर्देश केलेला असला तरी वस्तुतः ती एकाच परमात्म्याची रूपे आहेत. निर्मिती, स्थिती आणि लय या तीन स्थितीच्या तीन देवता मानल्या गेल्या आहेत; पण तरीही एकच परमात्मा तीन रूपात ते कार्य करत असतो. एकमात्र चैतन्य हेच अंतिम सत्य आहे. असे विष्णुपुराणही सांगते. अवतारवाणीतील पदही हेच प्रमाण देते, की -

तीन देवांनी मिळून म्हणती सृष्टी सारी बनविली। ब्रह्मा विष्णु महेश यांनी रचना सारी असे केली। खरे पाहता सर्व जगाचे एकची हा पालन करितो। तैसे तैसे घडते येथे हुकूम ज्यापरी हा करितो।

सद्गुरु वचनामृत

निशाकाशाच्या झानानेच भक्ताकाशात्मक भाषणंभाषण

का ही दिवसांपूर्वी किडस् डिव्हाईन पहायला मिळाले. त्यामध्ये एक बालक एका महापुरुषाला विचारतं, की पुटबॉललाच इतक्या लाथा (किक) का बसतात? त्यावर महापुरुषांनी उत्तर दिले, की त्याच्यामध्ये हवा भरलेली आहे. सांगण्याचा भावार्थ हाच, की जेव्हा माणसामध्ये अभिमानाची हवा भरते तेव्हा त्याच्या जीवनात फार अडचणी

येतात. हा अभिमान इतका सूक्ष्म असतो, की तो का झाला आहे याचाही मानवाला पत्ता लागत नाही.

आपण रावणाचे उदाहरण अनेकदा श्रवण केले आहे. तो शिवभक्त होता. वेदांचा ज्ञाता होता; पण त्याच्या अभिमानाने त्याला बुडवले. बाबाजींनीही अनेकदा सांगितले आणि उदाहरण दिले, की भगिनी डोईवर पाण्याने भरलेल्या

घागरी घेऊन चालतात. कित्येकदा एकावर एक घागर ठेवलेली असते. कसाही रस्ता असला तरीही त्या आपले संतुलन कायम ठेवून चालतात. कारण त्यांच्या बहिर्मनामध्ये आणि अंतर्मनामध्ये ती जाणीव असते, की आपल्या डोक्यावर पाण्याच्या घागरी आहेत.

अशाचप्रकारे सेवा, नामस्मरण, सत्संगाशी आपण जोडून राहिलो, या निराकाराची सतत आठवण ठेवली तर कसलीही नकारात्मकता आपल्यावर प्रभाव टाकू शकणार नाही. कारण ही निरंकार प्रभूची जाणीवच आपल्यामध्ये अहंकाराला प्रवेश करू देत नाही, व जीवनात सर्व बाजूंनी सकारात्मकताच येते.

तेरा इक आसरा होवे, सहारे ही सहारे ने ।

म्हणून आपण पदोपदी या निरंकाराचा आधार घेऊन आपल्या जीवनात अग्रेसर होत जायचे आहे, तेव्हाच आपले जीवन पूर्णपणे सकारात्मकतेने परिपूर्ण होईल. बाबाजींकडून अनेक वेळा आपण बाबा फरीदजींची वाणी ऐकली आहे -

न कर बंदेया मेरी-मेरी, ना ए तेरी ना ए मेरी ।
ही दुनिया तर चार दिवसांचा बाजार आहे. त्याच्यानंतर हा मातीचा पुतळा मातीमध्येच मिसळून जाणार आहे. म्हणून बाबा फरीदजी म्हणतात-

**माटी नाल ना धोखा कर तू,
तू वी माटी इह वी माटी ।**
**जात-पात दी गल्ल ना कर तू,
जात वी माटी पात वी माटी ।**

जात सिर्फ खुदा दी उच्ची, बाकी सब कुछ माटी-माटी ।

जर सर्व काही मातामोलच होणार आहे तर मग आपण एक दुसऱ्याबरोबर मिळून-मिसळून का राहत नाही? एक दुसऱ्याचं वाईट करण्याचा विचार का करतो?

कारण आज माणसाचा स्वभावच असा बनला आहे, की तो कोणत्या ना कोणत्या प्रकारे दुसऱ्याचं वाईट करण्याचाच प्रयत्न करत असतो, तो विचार करतो की मी कशाप्रकारे त्याचं वाईट करू? असं करताना भले त्याचं स्वतःचं जास्त नुकसान झालं तरी चालेल.

इस धरा का इस धरा पे सब धरा रह जाएगा ।

बाबाजींकडून आपण हे सुध्दा ऐकलं आहे, की संतांनी नेहमी निरंकाराशी जोडण्याचा प्रयत्न केला आहे. कारण या जगात जे काही आहे, जे दिसत आहे ते काहीही राहणार नाहीये. जेव्हा काहीच नव्हते तेव्हा हा निरंकार होता, जेव्हा काहीच राहणार नाही तेव्हासुध्दा हा निरंकारच राहील.

म्हणून निरंकारालाच प्रार्थना आहे, की हे निरंकार प्रभू, सर्वांना इतकी ताकद दे की गुरसिखीवाले गुण, गुरमतवाले गुण, बाबाजींच्या शिकवणीतील सारे गुण सर्वमध्ये यावेत जेणेकरून प्रत्येकजण आपले जीवन सुंदर बनवू शकतील. तसेच हे गुण आपल्यापुरतेच सीमित न ठेवता ते दुसऱ्यांना देऊन त्यांचेसुध्दा जीवन सुंदर बनवतील.

□□□

कथा : रंजना भांगरे (मुलुंड - मुंबई)

सर्वांच्या भत्याची कामना

जे जुरीचे खंडेराय एकदा घोड्यावर बसून होती. एका विशाल वृक्षाखाली ते विश्रांतीसाठी थांबले. घोडा झाडाला बांधून त्यांनी निवांत पाठ टेकली. तेवढ्यात काही पक्षी त्या झाडावर आले. त्यांनी इकडून-तिकडून काही फळ आपल्या चोचीत पकडून आणली आणि प्रभू

खंडेरायांना ती दिली. खंडेराय हसले. प्रसन्न होत त्यांनी ती फळे आवडीने खाल्ली. पक्ष्यांना भरपूर आशीर्वाद दिले. पक्षी किलबिलाट करत उडून गेले. त्याच झाडावर एक मधाचं पोळं होतं. मधमाशांनी तेथे मध साठवला होता. मधमाशांनाही वाटलं, की खंडेरायांना मधुर मध अर्पण करावे. त्यांनी खंडेरायांना विनंती केली.

खंडेरायांनी मध स्वीकारण्यास अनुमती दिली. ते मधाच्या पोळ्याखाली पहुडले. मधाच्या पोळ्यातील मध थेंबा थेंबाने त्यांच्या मुखात पडू लागला. मधाचा आस्वाद घेत प्रसन्न झालेले खंडेराय मधमाशांना म्हणाले, “मधमाशयांनो, तुम्ही खरोखरच अमृतासमान मधुर मध अर्पण करून मला प्रसन्न केलेत, बोला काय वरदान देऊ तुम्हाला ?”

त्यावर मधमाशया म्हणाल्या, “देवा, आम्ही कष्टाने मिळवलेला मध मनुष्यप्राणी काढून नेतो. त्यामुळे आमचे श्रम व्यर्थ जातात.” खंडेराय मध्येच म्हणाले, “..पण परोपकारासाठीच तर तुम्ही जन्माला आलात. फुलांतील मध गोळा करण्याची कला फक्त तुम्हालाच ईश्वराने बहाल केलेली आहे.” त्यावर एक मधमाशी म्हणाली, “तरीही आमची एक मागणी तुम्ही पूर्ण करावी, ती अशी की, आम्ही ज्या प्राण्यास डंख मारू त्यास खूप वेदना व्हाव्यात अशी शक्ती आम्हाला द्या.” मधमाशयांची ही दुष्टपणाची मागणी ऐकून खंडेरायांना खूप राग आला. ते म्हणाले, “आता मी तर तुम्हाला वचन देऊन चुकलो. त्यामुळे तुमचं मागणं मी पूर्ण करतो; पण लक्षात ठेवा जेव्हा तुम्ही एखाद्या प्राण्यास डंख माराल तेव्हा तेथेच तुमची नांगी मोडून पडेल आणि त्यामुळे तुम्हाला मृत्यु येईल.”

तात्पर्य : कोणी कितीही परोपकारी असो, ईश्वराची सेवा करणारा असो; पण जर त्याने इतरांना दुःख होईल अशी इच्छा केली तर ती त्याच्या स्वतःच्या दुःखास कारण ठरते. म्हणून संत-महात्मा हीच शिकवण देतात, की सर्वाच्या भल्याची कामना करावी.

□□□

करु प्रकाश प्रकाश

सगळीकडे लावू दिवे
करुया प्रकाश
अंधाराला नको थारा
करु त्याचा नाश ॥४॥

वैर-द्वेष घृणा
नकोच कुणाच्या मनात
मान अभिमान आहे
अंधाराची जात
स्वच्छ करु अंतरंग
निरभ्र आकाश ॥९॥

भ्रष्टाचार दुराचार
अहंकार त्यात
आतताई उद्दटपणा
ही अंधाराची जात
जाळून टाकू यांना
करु तयांचा नाश ॥१२॥

स्वार्थपायी लढाई
रस भांडणात
कलह कुरापती
ही अंधाराची जात
झानदीप लावू
जगती करु प्रकाश ॥३॥

कविता - सुरेश तिळोटकर

हसती दुनिया, ऑक्टोबर २०१७

चित्रांकन : दीपक मेहरा (दिल्ली)

चित्रांकन -रंग : अजय कालडा

तुळुतुळुषु

एका घनदाट जंगलामध्ये एक वृद्ध सिंह राहत होता.
म्हातारपणामुळे तो शिकार करू शकत नव्हता.

भुकेने व्याकूळ झालेला सिंह एके दिवशी जंगलात
शिकारीसाठी फिरत होता.

फिरता-फिरता त्याला एक गुहा
दिसली. थकल्यामुळे तो गुहेत
जाऊन आराम करत बसला
आणि विचार करू लागला, की
या गुहेत राहणारा जो प्राणी
असेल तो इथे आल्यावर त्याची
शिकार करीन.

लांडग्याने सिंहाची पाऊळे निरखून पाहिली. त्यावेळी त्याला सिंहाची आत जातेवेळीची पाऊळे दिसली. त्याला आतून बाहेर येतानाची पावले दिसली नाहीत. तो विचार करु लागला की आता काय करायचे?

सिंह गुहेमध्ये आहे की नाही हे पाहण्यासाठी त्याने एक युक्ती केली. तो गुहेलाच हाका मारु लागला, की 'हे गुहे मी आत येऊ का ?'

तरीसुधा उत्तर न आल्यामुळे लांडगा म्हणाला, ठीक आहे!
जर तू उत्तर देत नसशील तर मी दुसऱ्या गुहेत जातो.

आता सिंहाची खात्री झाली की,
गुहा त्याला रोज उत्तर देत
असावी. आज मला घाबरून
कदाचित ती उत्तर देत नसेल.
आज मीच उत्तर देतो. सिंह आतून
बोलला, घाबरु नकोस आत ये!

आता लांडग्याला कळून
चुकले, की सिंह आत आहे.
लांडगा तिथून पळून गेला.
सिंहाला वाटले, की आपण
त्याला मूर्ख बनविले.

मुलांनो! संकट येण्यापूर्वी सजग होऊन त्यातून मार्ग काढणारा कधीही
संकटात सापडत नाही. तो सुखाने राहतो.

आशा खाडिलकर

ज्येष्ठ गायिका आशा खाडिलकर म्हणजे गायनातलं मूर्तिमंत चैतन्यतत्त्व. कारण त्या गात असलेलं गाणं कोणत्याही प्रकारातलं असो, शास्त्रीय संगीत किंवा नाट्यसंगीत, भक्तिसंगीत किंवा अगदी भावगीत. त्यांचं प्रत्येक गाणं प्रचंड ऊर्जेन भरलेलं असतं. ही ऊर्जा मूळच्या गाण्यापेक्षा आशाताईच्या अंतरातून आलेली असते. त्यामुळेच आशाताई जेव्हा एखादं गाणं गातात, तेव्हा ते तत्पूर्वी कुणीही गायलेलं असलं तरीही विलक्षण चैतन्यमय भासतं. विशेष म्हणजे वयाच्या तेराव्या वर्षी त्यांनी पहिली मैफल गाजवली तेव्हाची आणि आताची सुध्दा त्यांची गायनातली ऊर्जा, यात बिलकूल फरक पडलेला नाही.

आशाताईचा जन्म सांगलीचा. त्यावेळीची सांगली, नाटक आणि सांगितिक वातावरणाने भरलेली होती. त्याच्या परिणामातून अगदी लहान वयातच आशाताईच्या घरच्यांनी त्यांना पं.

बाळकृष्णबुवा मोहिते यांच्याकडे गाणं शिकायला पाठवलं आणि आशाताई गाण्यातच अक्षरशः रुजल्या. तेराव्या वर्षी त्यांनी पहिली मैफल मारली; तर वयाच्या सतराव्या वर्षीचं पं. भीमसेन जोशी, गानहिरा हिराबाई बडोदेकर, डॉ. वसंतराव देशपांडे यांच्यासारख्या गायनातील मान्यवरांनी आशाताईच्या गाण्याला नावाजलं आणि त्यांना पुण्यात मानाचा बालगंधर्व पुरस्कार बहाल केला.

पुढल्या काळात त्यांनी विविध संगीत घराण्यातील गुरुंकडून गाण्याची तालीम घेतली. केवळ तालीम घेतली नाही, त्याला घराण्याची खासीयत आपल्या गळ्यात उत्तरवली आणि आपली अशी एक स्वतंत्र, काहीशी आक्रमक गायनशैली विकसित केली. आशाताईचं गाणं ऐकताना किराणा, ग्वाल्हेर व आग्रा घराण्याची गानवैशिष्ट्यं आढळून येतात, ती त्यामुळेच. त्यांनी गायलेल्या भावगीतांत याची उत्तम झिलक पाहायला मिळते. विशेषतः घाई नको बाई अशी, 'आले रे बकुलफुला' हे गाणं ऐकताना याचं प्रत्यंतर येतं. आशाताईचं गाणं पडणार नाही, याची खात्री याच दमदार आवाजामुळे होती. आजवर आशाताईना अनेक मानाचे पुरस्कार मिळाले आहेत. त्यात माणिक वर्मा पुरस्कार, पं. कुमार गंधर्व पुरस्कार, संगीत शिरोमणी पुरस्कार अशा अनेक मानाच्या पुरस्कारांचा समावेश आहे. शेवटी गाणं हाच आशाताईचा ध्यास आहे, आणि आजही त्यांचं गाणं पूर्वीसारखंच बहारदार आहे, हे विशेष !

□□□

दिवाळीत मिळाले नवे मित्र

इशान खूप आनंदात होता. कारण सहामाही परीक्षा संपली होती, दिवाळीची सुट्टी लागली होती. पण यंदा मात्र त्याला सुट्टीचाच कंटाळा आला होता. तो आजी आजोबांना म्हणाला, “मला सुट्टी लागून दोन दिवस झाले आणि कंटाळा आलाय, काय करू मी ?” आजी म्हणाली, “मी एक युक्ती सांगते. तू घरीच काहीतरी वस्तू तयार का करत नाहीस ?” त्यावर आजोबा म्हणाले, “तू आकाशकंदील आणि भेटकार्ड बनव ना. आमच्या लहानपणी आम्ही हातानेच ते बनवायचो. तू तुझ्या मित्रमंडळीना बोलव. मी सगळ्यांना भेटकार्ड आणि आकाशकंदील बनवायला शिकवतो.”

ठरल्याप्रमाणे इशान आणि त्याची मित्रमंडळी जमली. आजी आजोबांनी त्यांना भेटकार्ड आणि आकाशकंदीलाच्या एकापेक्षा एक भन्नाट युक्त्या शिकवल्या. प्रत्येकाने एक एक कंदील आणि भेटकार्ड बनवलं. दिवाळीला आणखी एक आठवडा होता. मग मुलांनी जमतील तेवढ्या वस्तू बनवायचं ठरवलं. सगळे एकत्र आल्याने खूप सारे कंदील आणि भेटकार्ड तयार झाली. आई-बाबांच्या आणि आजी-आजोबांच्या मार्गदर्शनाखाली त्यांनी या सगळ्या वस्तू जवळच्या दुकानातील काकांना विकण्याची विनंती केली. त्या सुंदर वस्तू पटापट विकल्पाही गेल्या. मुलांची ही कल्पना एकदम यशस्वी ठरली. काकांनीही त्यांना खूप मदत केली. आता प्रश्न होता, आलेत्या या पैशांचं करायचं काय ? मग आजोबांनी त्यांना सुचवलं, आपल्या जवळच्या झोपडपटीत अनेक गरीब मुलं राहतात. या दिवाळीसाठी आपण त्यांना मिठाई आणि फराळ नेऊन देऊ. इशानच्या मित्रांना ती कल्पना आवडली. सर्वांनी त्या गरीब मुलांसाठी फराळ, मिठाई घेतली. दिवाळीच्या दिवशीच सकाळी त्या मुलांना दिलीही. त्यांच्यासोबत इशान आणि त्याची दोस्तमंडळी खूप खेळली. त्यांनी खूप धम्माल केली. त्या गरीब मुलांना नवे मित्र मिळाले. तर इशान आणि त्याच्या मित्रकंपनीला आठवणीतली दिवाळी सापडली.

□□□

दिव्याच्या उत्क्रांतीची रंजक माहिती

तुम्हाला आश्र्य वाटेल; परंतु माणसाला बच्याच पूर्वी दिव्याचा शोध लागला आहे. माणसाने पहिला दिवा नेमका कधी लावला हे कळण अवघड असलं, तरी साधारण ७०,००० हजार वर्षांपूर्वी शेवाळ्याचा वातीसारखा वापर करून खोलगट दगडात प्राण्यांची चरबी वापरून दिवा लावला गेला, असं संशोधनात आढळलं आहे. २०,००० वर्षांपूर्वीपासूनचे नारळाची करवंटी, शिंपले, खोलगट दगड यापासून बनवलेले दिवे सापडलेले आहेत.

पुढील काही हजार वर्षांत उत्क्रांत होत होत ६,५०० वर्षांपूर्वीच्या सुमारास माती भाजून त्याला आकार देऊन दिवे तयार करणे सुरु झाले. आपल्याकडे दिवाळीला पणत्या वापरतो त्याच आकाराचे; परंतु व्यासाने थोडे मोठे आणि खोलगट ताम्रयुगीन दिवे पॅलेस्टाईन भागात सापडले आहेत.

ऑलिव्ह तेल, माशाचे तेल, घेल ऑईल, मधमाशांचे मेण, तिळाचे तेल असे विविध प्रकार इंधन म्हणून त्याकाळी वापरले जात. अठराच्या शतकात युरोपात औद्योगिक क्रांतीची लाट आली, तेहा अगणित नवे शोध लागले. दिवा उत्क्रांत होणे इथेही अपरिहार्य होते. नैसर्गिक वायूवर चालणारे घरातील आणि रस्त्यातले दिवेदेखील जवळपास १८ व्या शतकापासून वापरत. जर्मनी, फ्रान्स, इंग्लंड, अमेरिका अशा विविध देशात वेगवेगळ्या लोकांनी पेटंट घेऊन व्यावसायिक स्तरावर अशा दिव्यांचा उपयोग सुरु केला.

भारताचा विचार केला तर आपल्याकडे ही मेणबत्या, पणत्या, कंदील, लामणदिवे, समया असे प्रकार होते आणि आहेत. बहुतांश वेळा

सणासुदीच्या निमित्ताने विंगवा उदघाटन सोहळ्यासारख्या समारंभाच्या निमित्ताने यातल्या प्रकारांचा वापर होत असतो.

तेलाच्या दिव्याचा मुख्य तोटा म्हणजे त्यातली उघडी ज्योत, ज्यामुळे भाजणे, आग लागणे असे धोके मोठ्या प्रमाणावर संभवत. विजेचा शोध लागल्यानंतर विजेवर चालणारा दिवा शोधायला लगेच यात झाली. थॉमस एडिसनने विजेच्या दिव्याचा शोध लावला असा समज अजूनही बच्याच मोठ्या प्रमाणावर प्रचलित आहे; परंतु वस्तुस्थिती तशी नाही.

ज्याला आपण बल्ब म्हणतो, त्या इनकंडेसंट दिव्याचा शोध एडिसनच्या बच्याच आधी लागला होता; परंतु जास्त काळ जळले अशी फिलामेंट तयार करणे जमत नव्हते. एडिसन आणि त्याच्या टीमने बांबूपासून बनवलेली कार्बन फिलामेंट वापरून १२०० तास जळणारा दिवा तयार केला आणि त्याचे पेटंट घेतले. प्रथम अमेरिकी पेटंट ऑफिसने त्याला पेटंट नाकारले, कारण दिव्याचा शोध आधीच लावलाय असे पुरावे पुढे होते.

बरीच कागदी लढाई झाल्यानंतर दिव्यासाठी नव्हे तर जास्त काळ जळणाऱ्या कार्बन फिलामेंटसाठी पेटंट दिले गेले. एकंदर वापरलेल्या विजेच्या प्रमाणात दिला जाणारा प्रकाश बघता १५ टक्के ऊर्जा उष्णतेच्या रूपात बाहेर फेकली जाते आणि जेमतेम ५ टक्के ऊर्जा प्रकाश मिळवण्यात कामी येते हे लक्षात आल्यानंतर, संशोधनाने पुन्हा एकदा जोर पकडला. यातून फ्लुरोसंट दिवे, म्हणजे ज्याला आपण ट्यूबलाईट म्हणतो, ते पेटले!

गोंदिया

मुख्यालय : गोंदिया

तालुके : गोंदिया, गोरेगाव, देवरी, आमगाव, तिरोडा, सऱ्हक-अर्जुनी, सालेकसा, अर्जुनी मोरगाव

नद्या : वैनगंगा, बाघ, पांगोली, गाढवी, चुलबंद

खनिजे : ग्रेनाईट, लोहखनिज

प्रमुख शेतकी उत्पादने : भात, गहू, ऊस, ज्वारी, भुईमूग, गळितांची धान्ये, तेंदूपत्ता, तूर, सोयाबीन, उडीद, मिरची, तीळ, हळद

धरणे : बोदलकसा, नवेगाव बांध, चुलबंद, खळबंदा, उमरझारी इ. प्रमुख तलाव. याशिवाय गाढवी नदीवरील इटियाडोह (ता. अर्जुनी मोरगाव) व बाघ नदीवरील सिरपूर ही प्रमुख धरणे आहेत.

विशेष माहिती :

१ मे १९९९ रोजी भंडारा जिल्ह्याचे विभाजन करण्यात येऊन गोंदिया हा नवीन जिल्हा निर्माण केला गेला.

गोंदिया जिल्ह्यातील डोंगराळ व वनांखालील भागात हलवी, गोंड, गोवारी या आदिवासी जमाती राहतात.

पद्मपूर : संस्कृत नाटककार, महाकवी भद्रभूती यांचे जन्मस्थान.

नवेगाव : राष्ट्रीय उद्यान

दुसऱ्या रघुजीने बंगालवर स्वारी केली. त्यावेळी बंगालची मोहिम फर्ते करून लढाईत पराक्रम गाजविलेल्या गोंड जमातीमधील सरदारांना नागपूरकडे परत येताना जमिनी वाटून त्यांची कायमची वसाहत केली. त्या जमिनीवर पळसाची झाडे खूप दाट होती. गोंडानी पळसाची झाडे तोडून वसाहत केली. या स्थानाला पूर्वीचे लोक गोंड्या म्हणायचे. पुढे गोंड्या नावाचा अपभ्रंश होऊन पहिल्यांदा गोंडिया व त्यानंतर गोंदिया हे नाव रुढ झाले.

□□□

पालेभाज्या

हि

रव्या पालेभाज्या जीवनसत्त्वे आणि विविध खनिज तत्त्वांनी भरपूर असतात. यांच्यात पौष्टिक तत्त्व आणि फायबर्स (रेषातत्त्व) सुधा अधिक असतात. या एका उत्तम नैसर्गिक टॉनिकचे कार्य करतात. ऑक्टोबरमध्ये ह्या पालेभाज्या मुबलक मिळतात.

पालक : पालकची भाजी रक्त वाढविते, रक्त शुद्ध करते आणि हाडे मजबूत बनविते. ही पोटासंबंधी व्याधींमध्ये औषधाचे कार्य करते, आतऱ्यांमध्ये मलसंचय होऊ देत नाही.

ताप, मूतखडा (किडणीस्टोन), आतऱ्यांचे रोग, बध्दकोष्ट, रक्ताल्पता, रातआंधळेपणा, यकृत विकार, कावीळ, अकाली केस गळणे इ. मध्येही लाभदायक आहे. लहान मुलांच्या शारीरिक विकासात व पोषणात तसेच गर्भवती स्त्रियांसाठी ही भाजी अत्यंत उपयुक्त आहे.

दररोज पालकच्या रसाच्या सेवनाने शरीराची शुष्कता व रक्ताविकार नष्ट होतात. १०० ग्रॅम पालकच्या रसात १०० ग्रॅम गाजराचा रस मिसळून प्यायल्याने जलदगतीने रक्त आणि नेत्रदृष्टी वाढते. मुडदूस रोगात लहान मुलांना पालकचा अर्धी वाटी रस नियमितपणे दिला पाहिजे.

चाकवत : चाकवत पथ्यकर व उत्तम भाजी आहे. ही डोऱ्यांसाठी विशेष हितकर आहे. ही बल वाढविते, त्रिदोष (वात, पित्त व कफ) शांत करून त्यांच्यापासून उत्पन्न होणारे विकार नष्ट करते. आमाशय व यकृताला शक्ती प्रदान करते. ही पचनशक्ती सुरक्षीत करून भूक वाढविते. हिच्या सेवनाने मासिक पालीचा अनियमितपणा दूर होतो. मूळव्याधीत ही अत्यंत लाभदायक आहे. जंत, आम्लपित्त, अजीर्ण, अपस्मार (फीट येणे), दमा, खोकला, प्लीहावृद्धी इ. मध्येही लाभदायी आहे. मलावरोधाचा त्रास झाल्यावर २-३ दिवस चाकवतीचे रायते बनवून खाल्याने लाभ होतो.

मुळ्याची पाने : ही पाने रुचकर, पचायला हलकी, उष्ण तसेच पाचक असतात. यांच्यात लोहतत्त्व मुबलक प्रमाणात असते. ही यकृत, प्लीहा व किडणीचे रोग, उचकी, मूत्रसंबंधी विकार, उच्च रक्तदाब, लड्डुपणा, मूळव्याध, रक्ताची कमतरता आणि पचनासंबंधी व्याधींमध्ये अत्यंत लाभदायी आहेत. सूज आल्यावर मुळ्याच्या पानांचा ५० ग्रॅम रस काही दिवस घेतल्याने लाभ होतो.

मेथी : मेथीची भाजी उष्ण, पित्तवर्धक, सूज मिटवणारी आणि मृदू विरेचक असते. ही वायू, कफ व तापनाशक आहे. जंत, पोटाचे विकार, संधिवात, कंबरदुखी व शारीरिक वेदनेत लाभदायी आहे. पित्तप्रकोप, आम्लपित्त व जळजळीत मेथीच्या भाजीचे सेवन करू नये.

पोटातील गऱ्सचा त्रास, संधिवात व इतर वातरोगांमध्ये नियमितपणे हिचे सेवन लाभदायी आहे. प्रसूतीनंतर हिचे सेवन विशेषतः केले पाहिजे. ही मलावरोध दूर करून पोटासंबंधी विकारांपासून रक्षण करते.

मेथीच्या पानांच्या ५० मि.ली. रसात मध मिसळून काही दिवस प्यायल्याने यकृत व पित्ताशयाच्या विकारांमध्ये तसेच बहुमूत्रतेत खूप लाभ होतो.

आसन : धनुरासन

या आसनस्थितीत शारीरिक आकृतिबंध बाणविरहित धनुष्यासारखा दिसतो म्हणून या आसनास धनुरासन असे म्हणतात. गुडघ्यापासून मस्तकापर्यंतच्या शरीरास मागच्या बाजूस धनुष्याप्रमाणे बाक मिळतो व हाताने घोट्यास धरलेले पाय वर गेल्यामुळे हात व गुडघ्याखालील पाय धनुष्याच्या खेचलेल्या दोरीप्रमाणे दिसतात. म्हणून या आकृतिबंधास धनुरासन असे नाव पडले आहे.

कृती : प्रथम पोटावर पालथे झोपा. कपाळ जमिनीवर ठेवा. दोन्ही हात अंगालगत ठेवा. शरीराचे सर्व स्नायू शिथिल करा. गुडघ्यापासून पाय मागे दुमडा. आता हात वर उचला आणि चित्रात दाखविल्याप्रमाणे दोन्ही हातांनी दोन्ही पायांचे घोटे धरा. छाती आणि डोके वर उचला. छाती फुलवा. हात सरळ व ताठ ठेवा. पायदेखील ताठ ठेवा. याप्रमाणे शरीराची एक सुंदर बहिर्गोल कमान तयार होईल. आता पाय वर खेचा. त्याबरोबर हातही खेचले जातील आणि छाती आणखी वर उचलली जाईल. आता श्वास रोखून ठेवा व लगेच हळूहळू बाहेर सोडा.

या आसनात शरीराचा भार पोटावर नाभीभोवतालच्या वर्तुळाकार भागावर येतो. यामुळे पोट रिकामे असतानाच हे आसन करावे. धनुष्याकार बनलेल्या शरीराला पुढे मागे आणि डाव्या उजव्या बाजूला हळुवारपणे हलवावे व शरीरास हलकासा व्यायाम द्यावा. शरीराला त्रास होणार नाही इतपतच हे आसन करावे, हे आसन पाच सहा वेळा करावे.

फायदे :

१) या आसनामुळे पोटाला चांगले मालीश मिळते. त्यामुळे जीर्णबद्धकोष्ठता, अग्निमांद्य आणि जठराचे विविध विकार दूर होण्यास मदत होते

□□□

हसती दुनिया, ऑक्टोबर २०१७

વાઢદિવસાચ્છ્યા

વિરેક

તર્સેથા થોબત

મુકુલા યાદવ

જ્યેશ્ કોળસુવલકર

ભમા માંડવે

સ્વસ્થા સાવંત

વંશ પાટીલ

તેકાંત રવંંડાગાડે

સોહમ સાવંત

સ્વસ્થા સોનાવણે

આકાશ્યા

હેજય પાતંગે

અનુશ્રી તેલી

આણા કુંભાવ

આકાશ્યા તેલી

લવકેશ કંબાલે

પ્રાણ ગાવંડે

શર્વિશા બોન્હાઈદે

શ્રાવન શ્રિવદાકસ

પવિથ્રા વૈષણવી

યુગ ર ગર્ગી

સાગરબ અવધાડે

સમૃદ્ધી ર સુલોચના

हार्दिक शुभेच्छा

शिवांश रवेडेकर

क्रिष्णा यादव

सृष्टी सोनारणे

साजवर्धन आदाव

अमितेश नेवासे

आकाश गोधाडे

हर्षल पाटील

हर्षित भातेकर

प्राची मजगे

तत्त्व भानत

कायदा भातेकर

अर्तुबाज वायदंडे

सुयशा शेगोकर

अनय पानसरे

कंधिका दुःसाने

मितेश बाईकर

आवर म्हात्रे

यश कांबळे

अर्धीकेश गवई

तिंशा नवके

तनिष्ठा थोब्रात

वैज्ञानिक प्रश्नोत्तरे

प्रश्न : उकळत्या पाण्यापेक्षा वाफेचा चटका अधिक तीव्र का असतो ?

उत्तर : उकळत्या पाण्याचे व वाफेचे तापमान 100°C असले तरी एक ग्रॅम उकळत्या पाण्यात 100 कॅलरी उष्णता असते. त्याच एक ग्रॅम पाण्याच्या वाफेत $100 + 537.5 = 637.5$ कॅलरी उष्णता द्यावी असते. कारण पाण्याचे वाफेत रूपांतर होताना प्रत्येक ग्रॅम पाण्याला 537.5 कॅलरी उष्णता द्यावी लागते. एक ग्रॅम पाण्याचे आकारमान एक घ. सें.मी. असते. तर एक ग्रॅम वाफेचे आकारमान 1600 घ.सें.मी. असते. वाफेत पाण्याच्या साडेसहा पट उष्णता असल्याने वाफेचा चटका अधिक तीव्र असतो. त्यामुळे होणारी जखम ही तीव्र व बराच काळ टिकणारी असते.

प्रश्न : उपग्रह अवकाशात सोडताना उलटी गणना का करतात ?

उत्तर : कोणताही उपग्रह रॉकेटद्वारे प्रक्षेपित करण्यापूर्वी त्या रॉकेटमधील सर्व यंत्रणा योग्य काम करीत आहे की नाही हे तपासून पाहणे आवश्यक असते. एखादी लहानशी त्रुटी देखील संपूर्ण रॉकेट नष्ट करण्यास पुरेशी ठरु शकते. म्हणून तंत्रज्ञ मंडळी रॉकेट सोडण्यापूर्वी त्याच्या प्रत्येक बारीकसारीक पैलूची काटेकोर तपासणी करतात.

या प्रक्रियेच्या काळात प्रत्येक टप्प्याला किंवा पैलूला एक विशिष्ट नंबर दिला जातो आणि नंतर सुरु होते ती उलटी गणना. सर्वात शेवटी ही गणना जेव्हा शून्य ह्या आकड्यापर्यंत पोचते तेव्हा हे निश्चित होते की रॉकेटची सर्व तपासणी पूर्ण झाली असून ते आता सुटण्याच्या तयारीत आहे. या दरम्यान जर रॉकेटमध्ये एखादी त्रुटी आढळली तर ही गणना मध्येच थांबविली जाते; परंतु जर शून्यापासून गणना सुरु करण्यात आली तर हे समजणे कठीण होऊन बसेल की रॉकेटच्या संपूर्ण यंत्रणेची तपासणी पूर्ण झाली आहे अथवा नाही.

उलटी गणना केल्याने शून्यावर येऊन गणना थांबते व त्यामुळे संपूर्ण यंत्रणा निर्दोष असल्याची खात्री पटते. उलट्या गणनेचा अर्थाच हा असतो, की आम्ही एकेक त्रुटी काढून टाकत आहोत आता कोणतीही त्रुटी शिल्लक नाही.

तुम्ही देशाचे कितवे नागरिक आहात माहितीये ?

मी भारताचा नागरिक आहे असे आपण अगदी सहज म्हणतो. पण आपण कितव्या क्रमांकाचे नागरिक आहोत याचा कधी विचार केलाय का ? संविधानानुसार विचार केला तर आपण म्हणजेच कोणतीही **सामान्य व्यक्ती भारताचा २७ व्या क्रमांकावरील नागरीक असतो.**

पहिल्या आणि दुसऱ्या क्रमांकाचे नागरिक राष्ट्रपती आणि उपराष्ट्रपती असतात.

तिसऱ्या क्रमांकावर पंतप्रधान

देशाचा चौथ्या क्रमांकाचा नागरिक राज्यपाल आणि

पाचव्या क्रमांकावर देशाचे माजी राष्ट्रपती असतात. याशिवाय सहाव्या क्रमांकापासून २६ व्या क्रमांकापर्यंत खालील पदांवरील व्यक्ती असतात.

६) देशाचे सरन्यायाधीश, लोकसभा अध्यक्ष

७) मुख्यमंत्री, राज्यसभा आणि लोकसभेचा विरोधी पक्ष नेता

८) राजदूत

९) सुप्रीम कोर्टचे न्यायाधीश

१०) उपमुख्यमंत्री, लोकसभेचे उपसभापती

११) उप राज्यपाल

१२) तिन्ही संरक्षण दलांचे प्रमुख

१३) असाधारण राजदूत

१४) विधानसभेचे सभापती, हायकोर्टचे मुख्य न्यायाधीश

१५) केंद्रातील उपमंत्री

१६) लेफ्टनन्ट जनरल आणि प्रमुख अधिकारी

१७) हायकोर्टचे मुख्य न्यायाधीश (स्वतःच्या राज्याबाहेर)

१८) कॅबिनेट मंत्री, राज्याचे मंत्री

१९) केंद्रशासित राज्यांचे मुख्य आयुक्त

२०) विधानसभांचे अध्यक्ष आणि उपाध्यक्ष

२१) खासदार

२२) राज्याचे उपमुख्यमंत्री (स्वतःच्या राज्याबाहेर)

२३) लष्कराचे कमांडर

२४) उप राज्यपालांच्या रॅकशी समकक्ष अधिकारी

२५) भारत सरकारचे अतिरिक्त सचिव

२६) भारत सरकारचे संयुक्त सचिव

२७) आपण स्वतः:

सुख हे जीवन प्रवासातील एक मुकळाम आहे

पदार्थाच्या प्राप्तीमुळे सुख मिळेल ही माणसाची चुकीची समज आहे. खरे सुख पदार्थानी मिळत नाही. हो काही काळ असा भ्रम अवश्य होतो, ज्याला आपण सुख समजतो ते आपल्या लालसेच्या प्रवासामध्ये मार्गात आलेले एक विश्रांतीचे स्थान आहे. ज्याप्रमाणे रात्रीची झोप पूर्ण झाल्यानंतर सकाळी पुन्हा काम सुरु होते. अशाप्रकारे एक लालसा पूर्ण झाल्यानंतर दुसऱ्या लालसेचा प्रवास सुरु होतो. एखाद्या व्यक्तीची इच्छा झाली, की माझे स्वतःचे घर असावे. ते घर मिळाल्यानंतर त्याला काही काळापुरते सुख मिळते. परंतु ते सुख थोड्याच दिवसात मोर्ड्या घराची कामना उत्पन्न करून ते स्वतः लुप्त होईल. याला तुम्ही असे समजा, की ज्याला आम्ही सुख समजतो ते एखाद्या दुसऱ्या सुखांची उत्पत्ती करून स्वतः संपून जाते. म्हणून संत महापुरुषांनी या सांसारिक सुखांना एखाद्या स्वज्ञप्रमाणे मानलं आहे. ज्या तन-मन-धनावर सांसारिक सुख टिकून आहे ते परिवर्तनशील आहे. आज शरीर निरोगी आहे. उद्या ते रोगी बनू शकते. आता मन शांत आहे. थोड्या वेळाने ते बैचेन होऊ शकते. एखादेवेळी कोणाजवळ भरपूर धनसंपत्ती आली असेल, काही काळानंतर त्याला दरिद्र अवस्था प्राप्त झाली असेही पहावयास मिळाले आहे. पदव्यामुळे किंवा प्रशंसेमुळे सुध्दा खरे सुख मिळत नाही. कोणत्या ना कोणत्या कारणामुळे काहीना काही उद्विग्नता येतेच

येते. चढ-उतारामुळे त्याचे मन एकरस राहत नाही. याचे कारण हेच आहे, की भौतिक सुख कायमचे राहत नाही. या सुखाच्या अवस्थेला स्थिरता येण्यासाठी परमानंद परमात्म्याची ओळख असणे जरुरीचे आहे. खरे सुख निरकार ईश्वराशी नाते जोडून राहण्यातच आहे. कारण, की हाच अडोल आहे, सदैव राहणारा आहे. सत्चितानंद आहे. हाच सर्व सुखाचे केंद्र आहे. ह्याच्या प्राप्तीने परमानंद प्राप्त होतो. जो याच्याशी जोडून राहतो त्याची अवस्था एकरस बनते.

- बाबा हरदेवसिंहजी महाराज

यरमवीर सेकंड ले.

अरुण खेत्रपाल

परमवीर सेकंड लेफ्टनन्ट अरुण खेत्रपाल यांचा जन्म १४ ऑक्टोबर १९५० रोजी पुणे येथे झाला. त्यांचे वडील मदनलाल हे देखील सैन्यात ब्रिगेडीअर होते.

१६ डिसेंबर १९७१ च्या भारत-पाकिस्तान युद्धात कमांडरच्या मदतीसाठी ले. अरुण खेत्रपाल सैन्याची तुकडी घेऊन निघाले. वाटेत शत्रूसैनिकांनी व्यूहरचना करून ठेवली होती. त्यामुळे बी स्क्वेड्रनच्या कमांडरच्या मदतीसाठी जाताना त्यांना पाकिस्तानी सैन्याच्या गोळीबाराचा जबरदस्त मारा सहन करावा लागला. परंतु आपली सुरक्षा व्यवस्था सांभाळत ले. अरुण खेत्रपाल यांनी शत्रूच्या पायदळावर अचानक मारा केला. आर.सी.एल. गन्सचे जाळे विस्कटून टाकत त्यांनी मुसंडी मारली. या रणधुमाळीत त्यांचा टँक कमांडर मारला गेला. पण ती वेळ दुःख करण्याची नव्हती. शत्रू सैन्याला पिस्तुलाने टिपत ते पुढे सरकत राहिले. त्यांचा जोश एवढा वाढला होता, की शत्रूसैन्याला पळता भुई थोडी झाली. पुढे मात्र पाकिस्तानचे दोन टँक आक्रमणासाठी सिध्द झाले. त्यात ले. अरुण खेत्रपाल जबर जखमी झाले; पण तरीही त्यांनी माघार न घेता शत्रूचा एक टँक उद्धवस्त केला. त्यामुळे त्यांच्या तुकडीलाही बळ आले. त्यांच्या तुकडीने पाकिस्तानचे दहा टँक उद्धवस्त केले. त्यातील चार टँक तर एकट्या अरुण खेत्रपाल यांनी उडवले होते. घायाळ झालेल्या अरुण खेत्रपालांना मैदानाबाहेर येण्याचा सल्ला दिला; पण त्यांनी तो ऐकला नाही. तशाही परिस्थितीत लढत राहिले. शत्रूसैन्याने माघार घेतली; पण त्याचवेळी शत्रूसैन्याच्या टँकने त्यांच्या टँकचा वेध घेतला आणि त्यांना तेथेच वीरगती प्राप्त झाली.

अवघ्या २१ व्या वर्षी त्यांनी आपल्या मातृभूमीच्या कुशीत चिरविश्रांती घेतली. मरणोपरांत ले. अरुण खेत्रपाल यांना परमवीर चक्राने सन्मानीत करण्यात आले.

□□□

वाचन प्रेरणा दिवस

१५ ऑक्टोबर रोजी भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांचा जन्मदिवस आहे. तो दिवस शासनाने वाचन प्रेरणा दिवस म्हणून घोषित केला आहे. तरी यानिमित्त आपल्या शाळेतील विद्यार्थ्यांना वाचनाची आवड निर्माण व्हावी यासाठी खालील माहिती अवश्य सांगावी.

१) महात्मा फुले हे मोठे क्रांतिकारक झाले याला कारणीभूत एकमेव गोष्ट म्हणजे थॉमस पेन यांनी लिहिलेले राईटस् ऑफ मॅन नावाचे पुस्तक. या पुस्तकातून महात्मा फुले यांना प्रेरणा मिळाली.

२) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतरत्न झाले याचे मूळ हे केलुसकर गुरुजी यांनी बाबासाहेबांना लहानपणीच भेट दिलेले बुध चरित्र हे पुस्तक आहे.

३) बाबासाहेबांनी पुस्तकासाठी राजगृह नावाचे एक घरच बांधले होते; त्यात हजारो पुस्तकं होती.

४) भगतसिंग यांना इंग्रजांनी फाशीची शिक्षा सुनावली, ज्यावेळी सकाळी फाशी देणार होते त्याच्या आदल्या रात्रीच भगतसिंग हे एक पुस्तक वाचत होते. ते पाहून तेथील जेलरने भगतसिंग यांना विचारले, तुला तर उद्या फाशी देण्यात येणार आहे; मग ह्या पुस्तक वाचण्याचा काही उपयोग होणार नाही! त्यावेळी भगतसिंग जेलरला म्हणाले, की माझ्या वाचनातून अनेक भगतसिंग जन्माला येतील.

५) भगतसिंग यांनी तुरुंगात असताना पुस्तक वाचावयास मिळावे यासाठी अन्नत्याग करून उपोषण केले होते.

६) महात्मा गांधींच्या जीवनाला कलाटणी मिळाली ती रस्किन या लेखकाच्या अन टू द लास्ट या पुस्तकामुळे. त्यातूनच सत्याग्रहाची प्रेरणा त्यांना मिळाली.

७) अब्राहम लिंकन हा तर पुस्तकवेडा माणूस होता. एकदा तर शेजायांकडून घेतलेले पुस्तक पावसात भिजल्याने त्या पुस्तकाची मजुरी म्हणून पुस्तक देणाऱ्याकडे त्यांनी काम केले.

८) नेपोलियन बोनापार्टने वाचलेल्या पुस्तकांची यादी आजही पॅरिसमधील वस्तुसंग्रहालयात आहे.

□□□

हुसा मुलांगो हुसा

एका गावात जास्तीत जास्त जुळ्या मुलांचा जन्म होऊ लागला. सगळेजण वैतागले. सरपंचानी गावातील सगळ्यात जुन्या आणि निष्णात वैद्याला असं होण्याचं कारण विचारलं. त्यावर ते म्हणाले, “सध्या प्रत्येक क्षेत्रात इतकं दहशतीचं वातावरण निर्माण झालं आहे की, मूळ एकटं जन्माला यायला घाबरतंय !”

एका दुकानाच्या पाटीवर लिहिलं होतं, ‘येथे लग्नाचे सर्व साहित्य मिळेल.’ त्या दुकानात पत्रकार पोपटलाल गेला.

दुकानदार : बोला साहेब, काय दाखवू? शेरवाणी, फेटा की शूज ?

पोपटलाल : ते सगळं घेऊच पण त्याआधी मला एक सुंदर वधू दाखवा.....

गण्या एका प्राणिसंग्रहालयात गेला. तिथे एका पिंजन्यामध्ये एक पोपट होता. पिंजन्याजवळ लिहिले होते, ‘तीन भाषा बोलणारा पोपट.’

गण्याने विचारले, “हू आर यू?” “आय अम अ पॅरोट” पोपटाने उत्तर दिले. “तुम कौन हो?” गण्याने दुसरा प्रश्न विचारला. “मै तोता हूँ।” त्याला उत्तर मिळाले. “तू कोण आहेस?” गण्याने आता तिसरा प्रश्न विचारला. “टाळकं फिरलं काय रे तुझं.” “किती वेळा तोच प्रश्न विचारतोस? चालता हो इथून!” पोपट ओरडला.

राजूने एक कुत्रा आणला होता. तो अगदी विचित्र आवाजात भुंकत असे. ते ऐकून मधूने मोठ्या उत्सुकतेने विचारले, “हे तुझं कुत्रं असं विचित्र आवाजात का भुंकतं रे ?”

“त्याचं काय आहे” सदू खुलासा करू लागला, “तो कुत्रा आहे जर्मन शेपर्ड, पण तो आता मराठीतून भुंकायला शिकत आहे.”

गंप्या : आई, बघ ना या कुन्याने माझी एक चप्पल कुरतडून टाकली.

आई : अरे, मग तू काय केलंस? त्याला एखादी शिक्षा केली का?

गंप्या : केली ना! त्याच्या थाळीतल्या दोन पावांपैकी एक पाव मी त्याच्यादेखत खाऊन टाकला.

कीर्तनकार चुळबूळ करणाऱ्या पांडोबांना खवचटपणे म्हणाले, “मला वाटतं तुमची आणि माझी भेट स्वर्गात होणार नाही.” त्यावर पांडोबाही भोळेपणाचा आव आणत म्हणाले, “का बरं, तुम्ही मला स्वर्गात भेटणार नाहीत? अस कोणतं पाप घडलं तुमच्या हातून?”

एक दारु प्यायलेला गृहस्थ उभा राहून झोकांड्या देत घरी जाताना शंकराच्या मंदिरासमोर उभा राहून चपला काढून नमस्कार करूनच पुढे जात असे. हा खरंच मनापासून नमस्कार करतो की केवळ दिखावा हे पाहण्यासाठी एके दिवशी मंदिराच्या पुजाच्याने शंकराच्या मूर्तीच्या जागी गणपतीची मूर्ती ठेवली आणि तो दारुड्याची वाट पाहत बसला. दारुडा नेहमीप्रमाणे नमस्कार करून दोन पावलं पुढे गेल्यावर परत मागे आला आणि गणपतीकडे बघून म्हणाला, वडिलांना सांगा, मी येऊन गेलो म्हणून!

न्यायाधीश : (वकिलाला) तुमचा अशील तपासकार्यात सहकार्य करत नाही. त्याला बाजूला नेऊन त्याच्या हिताचा सल्ला द्या. त्यासाठी मी १० मिनिटं कामकाज थांबवतो.

न्यायाधीशांनी १० मिनिट झाल्यानंतर वकिलाला विचारलं, “आरोपी कुठाय?”

वकील : तो पळून गेला.

न्यायाधीश : तो कसा काय पळून गेला.

वकील : मी त्याच्या हिताचा सल्ला दिला... पळून जा म्हणून!

वकील : (मित्राला) मी माझ्या मुलाला पण वकीलच बनवणार आहे. होय की नाही बाळू?

बाळू : पण बाबा मला कंडक्टर बनायचं आहे. बसमध्ये सगळे लोक कंडक्टरला पैसे देतात.

वकील : अरे, माझ्याकडे खाकी ड्रेस नाहीये. काळा कोट आहे. पुढे तुला तो कामाला येईल, म्हणून तू वकीलच बन.

आई : बबलू, या वेळी तू वेशभूषा स्पर्धेत भाग घेताना गणपती बन. केवढी मज्जा येईल ठाऊक आहे?

लोक तुझी पूजा करतील. तुला मोदक देतील.

बबलू : ते सगळं खरं आहे गं, पण शेवटी ‘पुढच्या वर्षी लवकर या’ असं म्हणून जर त्यांनी मला नदीत बुडवलं तर?

शिष्याचा आदर

‘रं’ गनाथस्वामींच्या मुवक्कामी शिवराय समर्थसोबत गेले. तेथे रेड्याचे मांस शिजताना व इतस्ततः रक्त, रेड्याचे मुंडके आणि हाडे पाहून शिवरायांना कसेसेच वाटू लागले. समर्थाची काय लीला आहे, त्यांना कळेना.

समर्थ रंगनाथ स्वामींना विचारतात, “मग आमीदेखील तुमच्या पंक्तीला भोजनास बसावे काय ?”

रंगनाथस्वामी हात जोडत म्हणाले, “महाराज आपल्यासारख्या अतिथींनी कृपा केल्यास आनंदच होईल. आज्ञा असेल तर आपलेही पान मांडतो.”

समर्थांनी शिवरायांना विचारले, “काय शिवबा, बसायचं का पंक्तीला ? पण आमी भ्रष्ट झालो तर तुमचे कसे होणार ?”

शिवराय म्हणाले, “स्वामी मला तर काहीच कळत नाही. आपल्या आज्ञेप्रमाणे करीन.” समर्थांनी पाने वाढायचा आदेश दिला. शिवरायांसह सर्वांना पाने वाढली गेली. तेव्हा समर्थ म्हणाले, “रंगोबा, आपण जेवायला बसणार, आता हा रेडा इथं कशाला पाहिजे ? हाकल त्याला बाहेर.”

“आज्ञा स्वामी, असे म्हणून रंगनाथस्वामींनी तीर्थ घेऊन रेड्याच्या मुंडक्यावर, रक्त, हाडे यांवर शिंपडले. ते शिंपडताच रेडा जिवंत होऊन बाहेर अंगणात निघून गेला. नंतर रंगनाथ स्वामींनी समर्थाची पूजा केली. त्यांच्या चरणाचे तीर्थ घेतले. ते पाहून समर्थ म्हणाले, “काय, रंगोबा, आज

एवढी भक्ती कसली मांडली आहेस ?”

रंगनाथस्वामी म्हणाले, “मी तर पूर्वीप्रमाणेच आपल्या चरणाचा दास आहे. पण आज रेडा मारल्याचा आरोप आला होता. तीर्थ घेऊन प्रायश्चित्त करतो.” असे म्हणून त्यांनी मांस शिजवलेली भांडी स्वयंपाकघरातून बाहेर आणायला सांगितली. रघुपतींना नैवेद्य अर्पण करून सर्वांना भोजन वाढले. शिवरायांना प्रथमतः किळसच वाटली. पण पुढे पाहताच तो उत्तम पंचपक्वात्रे त्या गाडग्यातून निघत आहेत. त्यांचा खमंग वास दरवळत आहे. सर्वांचे पोटभर जेवण झाले. समर्थांनी विडा खाल्ला. हा सर्व प्रकार पाहून आश्चर्यचकित झालेल्या शिवरायांना काय बोलावे हेच कळेना. समर्थांच्या चरणी नतमस्तक होत ते कसेबसे बोलले, “स्वामी, इतकी आपण लीला दाखवलीत, असा कोणता अपराध माझ्याकडून झाला ?” त्यावर समर्थ शिवरायांना म्हणाले, “साधूबद्दल कधीही शंका घेऊ नये. त्यांच्याविषयी किंतु, परंतु न करता त्यांच्या चरणी लीन व्हावे.”

तेव्हा शिवरायांना आठवले, की आपण रंगनाथस्वामींविषयी नको तो विचार केला, ते समर्थांचे प्रिय शिष्य असूनही आपण त्यांच्या साधुत्वाविषयी शंका घेतली. ही जाणीव होऊन शिवराय पुन्हा एवढा सामर्थांच्या व रंगनाथस्वामींच्या चरणी नतमस्तक झाले.

तात्पर्य : पूर्ण सद्गुरुच्या सत्शिष्याचा अनादर केलेला गुरु कधीही खपवून घेत नाही.

○ क्रमशः

भाऊबीज

परसदारी कावळा, घालतो साद ऐका
भाऊबिजेला माझा, येणार गं बंधू सखा

वन्हांड्यात ठुमकत, चिव चिव करिते चिमणी
आनंद अंतरीचा, जणू तो जाणूनी

गोठ्यातून हंबरते, शुभ्र कपिला गाय
हाक देई प्रेमाची, ही वात्सल्याची माय

गोड गोड पिंजऱ्यातुनी, बोलती राधू मैना
करिते प्रतिक्षा भणिनी, वाटेत लावुनी नयना

या बंधू प्रेमाची, लागली ओढ अंतरी
इतक्यात चुणूक लागली, आला गं सखा दारी

कविता - एम. के. मजगे
(किल्लारी, लातूर)

किंटी

चित्रांकन व लेखन : अजय कालडा

किंटी, सुद्धी आहे याचा अर्थ असा नाही, की दिवसभर झोपूनच राहायचं. चल ऊठ लवकर

सु प्रभात बाबा-आई. बाबा, मला बाईक घेऊन द्या ना प्लीज.

ठीक आहे आई.

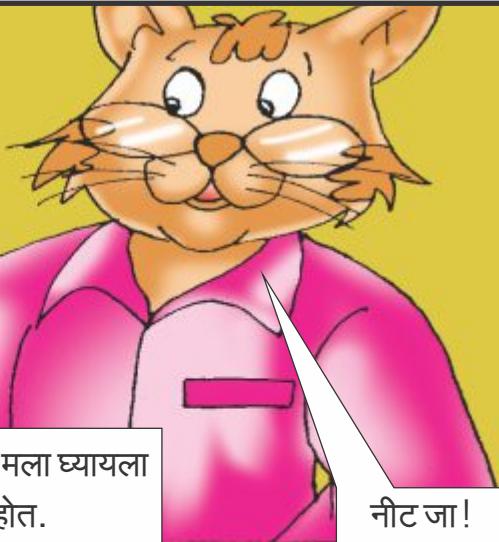
बाळ अजून तू लहान आहेस; तू मोठी झाल्यावर आपण घेऊ हं!

नाही किंटी, आता नाही.

नाही बाबा, मला आत्ताच पाहिजे.

ठीक आहे

दुसऱ्या दिवशी सकाळी

बाबा, मी फिरायला जाते. पिंकी आणि तिचा भाऊ मला घ्यायला
आले आहेत. आम्ही दिनूच्या बाईंकवरुन जात आहोत.

नीट जा !

पिंकी मला बाईंक चालवायची आहे.
सांग ना तुझ्या भावाला.

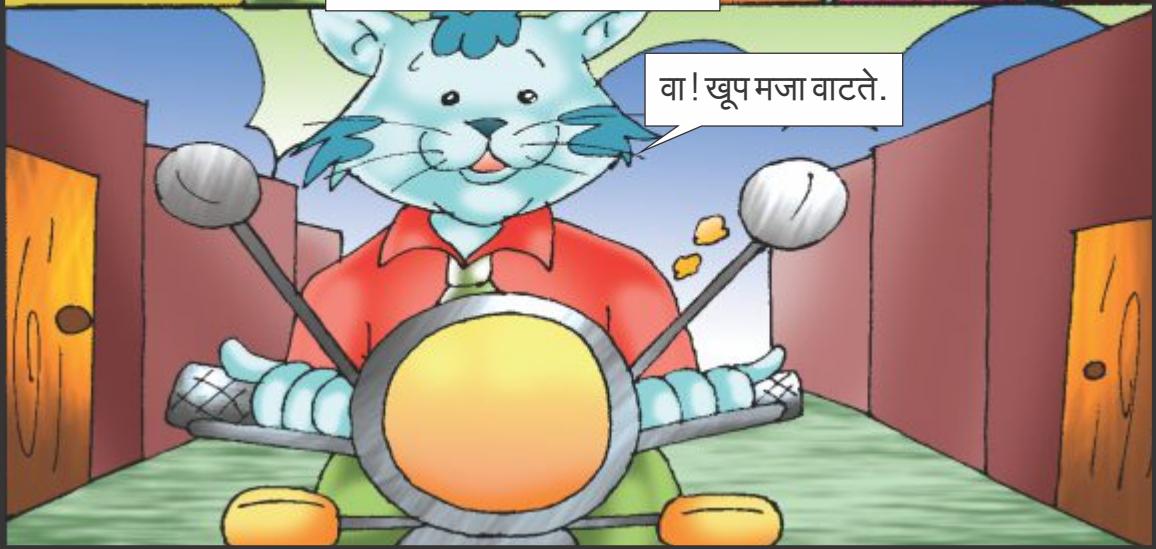

दादा, किंवृतीला बाईंक चालवायची आहे.

ठीक आहे पण सांभाळून चालव.

वा ! खूप मजा वाटते.

बाईक थांबवा ! बाईक थांबवा. तुमचं लायसन्स दाखवा.

साहेब ते तर नाहीये. प्लीज मला माफ करा.

तुम्हाला माझ्याबरोबर
पोलीस स्टेशनला यावं
लागेल.

(रडत रडत) सर प्लीज मला माफ करा.

ठीक आहे. तुम्ही आपल्या आईवडिलांचा फोन नंबर द्या.

हो. सर!

हॅलो मिस्टर पप्पू, तुम्ही पोलीस चौकीत या. तुमची मुलगी आमच्या ताब्यात आहे. मी इन्सपेक्टर शेरु बोलतोय.

बोला साहेब, काय केलं माझ्या मुलीनं ?

तुमची मुलगी विना परवाना बाईक चालवत आहे.
आपण या मुलांना बाईक देता कशाला ?

साहेब, प्लीज
तिला माफ करा.
मी तुमची माफी
मागतो आहे.

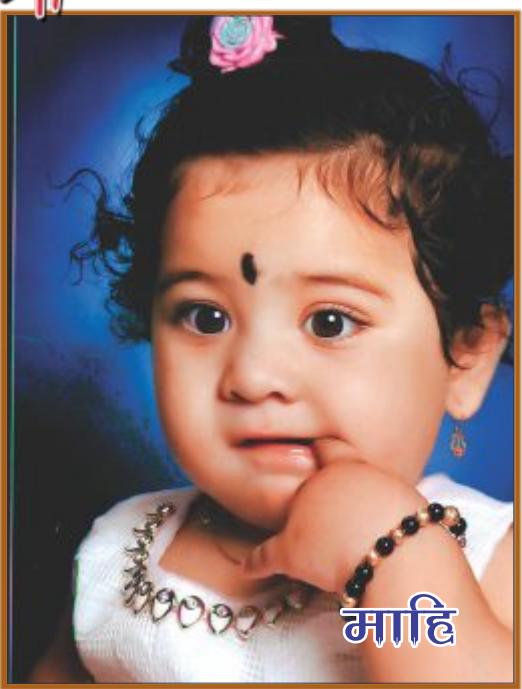
साहेब, मी पुन्हा असं कधीच करणार नाही.

ठीक आहे तिला आता मी सोडून देतो परंतु जर पुढे पुन्हा कधी असं झालं तर सोडणार नाही.
मुलांनो, आपल्या आईवडिलांचा अपमान होईल आणि आपल्या जीवितालाही धोका होईल असे
कोणतेही काम करु नका.

वाणीकृत्या

आकर्षण

माहि

कविनि

ज्योति

सिद्धी व रोशानी

हांडिकूर्समध्या

भवनी व हांडिकू

हा जन्मदिनाच्या शुभक्षणांनी
आपली सारी स्वप्नं साकार घावी
हा वाढदिवस आपल्यासाठी
एक अनमोल आठवण ठरावी...

दितांशी

ज्ञानी

उडायला शिक्ता

(जम्मू येथे झालेल्या
जम्मू स्टुडंस मीट मध्ये केलेलं भाषण
- ३ फेब्रुवारी २०१४)

डि

सेंबर २०११ मध्ये, कोचीजवळच्या पारावूर वैज्ञानिक शिक्षणाचा प्रचार-प्रसार व्हावा यासाठी सुरु करण्यात आलेल्या एका कार्यक्रमाच्या उद्घाटन सोहोव्याला मी उपस्थित होतो. पारावूर पंचायत बोर्डचे अध्यक्ष आणि स्थानिक आमदार म्हणाले, की या कार्यक्रमाचं ध्येय आहे वेगवेगळ्या शाळेतल्या २००० मुलांना वेगवेगळ्या प्रवेशपरीक्षांसाठी तयार करण. जेणेकरून ते इंजिनिअर, डॉक्टर्स, व्यवस्थापक आणि नागरी सनदी अधिकारी होऊ शकतील. मी या सोहव्याप्रसंगी विज्ञानाने देशाचं होणारं सबलीकरण या विषयावर तिथे उपस्थित असलेल्या पाच हजार विद्यार्थ्यांसमोर आणि त्यांच्या कुटुंबियांसमोर भाषण केलं.

माझ्या भाषणानंतर शंभरेक मुलांनी प्रश्न विचारण्यासाठी हात वर केले होते. पण माझ्याकडे फार वेळ नसल्याने, मी त्यातल्या बारा विद्यार्थ्यांची निवड केली. त्या वेळी त्या विद्यार्थ्यांनी मला विचारलेल्या प्रश्नांपैकी दोन महत्त्वाचे प्रश्न मी तुम्हाला आज सांगणार आहे. एका दहावीतल्या मुलीने मला विचारलं, “सर, पुढच्या वर्षी मला एक विषय स्पेशलायझेशनसाठी निवडायचा आहे. मला सायकोलॉजी फार आवडतं. पण माझ्या आई-वडिलांचं म्हणणं वेगळंच आहे. त्यांना मी व्यावसायिक क्षेत्रात प्रवेश करता येईल असा कोणतातरी विषय निवडावा असं वाटत आहे, मी काय करु ?”

मी त्याबद्दल विचार केला आणि त्या मुलीला म्हणालो, “तुझ्याकडे आई-वडिलांना जिंकण्यासाठी एक चांगलं साधन आहे : प्रेम आणि आपुलकी. तुझ्यां जसं आई-वडिलांवर प्रेम आहे, तसंच त्यांचंही तुझ्यावर प्रेम आहे. ते तुझ्या शिक्षणासाठी पैसे कमावतात, कधीतरी ते पैसे कर्जाऊदेखील घेतात. त्यामुळे तू तुझ्या व्यावसायिक कारकिर्दित सुरिथतीत

असावंस, असं त्यांना वाटणं स्वाभाविक आहे. पण तरी मला तुझ्या स्वप्नांचाही आदर आहे आणि मला विश्वास वाटतो, की तू तुझ्या आई-वडिलांना तुझं म्हणणं नककी पटवून देऊ शकशील. जर आणखी काही मदतीची गरज लागली, तर मीदेखील तुझ्या आई-वडिलांशी बोलेन.”

सुदैवाने तिथे पालकांच्या विभागात त्या मुलीचे आई-वडिलही उपस्थित होते. ते उभे राहून म्हणाले, “बिनधास्त प्रश्न विचारणाऱ्या या मुलीचे आम्ही आई-वडील आहोत. आमचं तिच्यावर खूप प्रेम आहे. तिने तिच्या आवडीचा सायकोलॉजी हाच विषय घ्यावा यासाठी आम्ही तिला होकार देत आहोत आणि तिला आम्ही पाठबळही देणार आहोत.” उपस्थित लोकांनी त्या मुलीला आणि तिच्या आई-वडिलांना टाळ्या वाजवून प्रोत्साहन दिलं.

पुढचा महत्त्वाचा प्रश्न विचारला होता एका आठवीतल्या मुलाने. तो शहरापासून खूप लांब असलेल्या एका खेडेगावातून आला होता. तो जरा गोंधळला होता. तो भारतीय खेड्यांमधल्या मुलांचं प्रतिनिधित्व करत होता. त्याने आपलं नाव सांगून बोलायला सुरुवात केली, “माझं नाव आहे विष्णू. मी काय विचारू हे मला समजत नाहीये. मी जरा गोंधळलो आहे. मी वर्गात कधीही प्रश्न विचारलेला नाही. खरंतर मला आत्मविश्वासाची गरज आहे. पण मी गेल्या सात वर्षांत जे काही शिकलो, त्यातून मला काहीच आत्मविश्वास प्राप्त झालेला नाहीये. मी माझ्या शिक्षकांशी, मित्रांशी बोलायला घाबरतो. मी सतत माझी तुलना छान छान कपडे घातलेल्या मुलांशी करतो. डॉ. कलाम, प्लीज मला सांगा, की मी सगळ्यांपेक्षा वेगळा कसा होऊ शकेन? मला मरीन इंजिनिअर व्हायचंय. जहाजांमधून प्रवास करायचाय. मला जहाजाचा कॅप्टन व्हायचंय. मला जहाजाचं इंजिन तयार करायचंय. डॉ. कलाम, मला हे सगळं करता येऊ शकेल? मी हे कसं साध्य करू शकेन? मी काय करू?”

त्यांचं बोलणं झाल्यावर, पाच हजार लोक,

व्यासपीठावरचे मान्यवर, ज्यात मुख्यमंत्रीही होते ते सगळे माझ्याकडे पाहू लागले. मी या खेड्यातून आलेल्या मुलाच्या गंभीर प्रश्नाला काय उत्तर देणार, याचा विचार ते करत होते. मी थोडा वेळ त्या प्रश्नाचा विचार केला. मला ती शांतता तोडायची होती. मी म्हणालो, “प्रिय विष्णू, मी आजवर लाखो-करोडो विद्यार्थ्यांना भेटलो असेन, त्यांच्याशी बोललो असेन; पण आज तू माझ्यासमोर पहिल्यांदाच अत्यंत कठीण प्रश्न मांडला आहेस. विष्णू, मला तू विचारलेल्या प्रश्नांचं मोल माहिती आहे, मला हेही माहितेय, की हा प्रश्न केवळ तुझा नसून तो लाखो-करोडो ग्रामीण विद्यार्थ्यांचा प्रतिधिवनी आहे.”

मग हळूहळू मला त्या प्रश्नाचं उत्तर देण्यासाठी आत्मविश्वास येऊ लागला.

“चल, आपण दोघं एक सुंदर कविता म्हणू या. तिचं नाव आहे, मी उंच उडेन.” मी हळूहळू ती कविता म्हणूलागलो आणि माझ्यामागे विष्णूही म्हणूलागला :

मी उंच उडेन

मी जन्मलोय क्षमता घेऊन

मी चांगुलपणा आणि विश्वास घेऊन जन्मलोय

मी कल्पना आणि स्वप्नं घेऊन जन्मलोय

मी महानता घेऊन जन्मलोय

मी आत्मविश्वास घेऊन जन्मलोय

मी पंख घेऊन जन्मलोय

मी रांगत रांगत जाण्यासाठी

इथे आलेलो नाहीय

तर मला पंख आहेत, मी उडेन

मी उंच, उंच उडेन, भरारी घेर्हन

जेव्हा विष्णूची कविता म्हणून झाली, तेव्हा त्याचे डोळे पाण्याने डबडबले होते. तो म्हणाला, “मला आत्मविश्वास आलाय - मी जिंकेन, मी जिंकेन. नवकीच जिंकेन.” मग तो आपल्या जागेवर जाऊन बसला.

□□□

कथा

तेनालीची हार

वि रबल आणि मुल्ला नसिरुद्दीनप्रमाणेच चातुर्यामध्ये तेनालीरामाचं नाव अग्रभागी आहे. हजरजबाबीपणा आणि चातुर्यामध्ये कुणालाही हार न जाणाऱ्या तेनालीरामाला कमलापुढे, म्हणजे आपल्या बायकोपुढे मात्र हार पत्करावी लागली.

खरं तर तेनालीरामची लोकप्रियता वाढत असतानाच्या काळात घरी येणाऱ्यांचा राबताही तेवढाच वाढलेला होता. आलेल्या पाहुण्यांचं करायचं तरी किती? दोघंही कंटाळलेले होते. त्या दिवशीही असंच झालं. तेनालीरामच्या घरी पाहुणे आले. तेनालीच्या डोक्यात काय शक्कल

आली कुणास ठाऊक, त्याने चक्क एक मुसळ अंगणात आणून ठेवले आणि तो हातपाय धुवायला निघून गेला.

तेवढ्यात तेनालीची पत्नी कमला बाहेर आली. तिनं ते मुसळ पाहिलं आणि तिच्या डोक्यात एक कल्पना आली. क्षणार्धात ती मुसळासमोर पूजेला बसाली. पाहुणे आश्र्याचकीत झाले. मुसळाची पूजा ? त्यांच्यामध्ये आपापसात कुजबूज सुरु झाली. न राहवून एकानं या मुसळाच्या पूजेचं कारण विचारलं. त्यावर कमला म्हणाली, “तेनाली सगळ्यांचा पाहुणचार व्यवस्थित करतो, तुम्हाला तर माहितीच आहे. पण त्याला हल्ली एक वाईट सवय जडलीय, पाहुण्यांना खाऊपिऊ घालून याच मुसळानं त्यांना झोडपायचं ही ती वाईट सवय आहे. ते पाप माझ्या माथी नको म्हणून मी आपली मुसळाची मनोभावे पूजा करते.”

पाहुणे अस्वस्थ झाले. मुसळ चांगलेच जाडजूड होते. पुढचं चित्र डोळ्यासमोर आल्यावर ते घाबरलेच. काहीही न बोलता त्यांनी बाहेरचा रस्ता धरायचं ठरवलं आणि आवराआवर करायला सुरुवात केली.

तेनालीराम हातपाय धुवून घरात येईतो पाहुणे घराबाहेरही पडले होते. त्याला काही कळेना. त्यानं कमलाला विचारलं, “काय झालं ? पाहुणे एकाएकी असे का निघून गेले ?” त्यावर कमला म्हणाली, “काय करु ? त्यांनी हे

कोपच्यात उभं केलेलं मुसळ मागितलं. मी त्यांना दिलं नाही. मग ते रागाने निघून गेले.”

हे उत्तर ऐकल्यावर तेनाली अस्वस्थ झाला.

“अंगं देऊन नाही का टाकायचं त्यांना मुसळ. एका मुसळाची ती काय गोष्ट.” असे म्हणत तेनालीराम हातात मुसळ घेऊन, ‘हे घ्या’, ‘हे घ्या’ करत पाहुण्यांच्या मागे पळत सुटला. पाहुण्यांना त्याच्या हातातलं मुसळ आणि कमलाचं म्हणणं आठवलं आणि ते दुप्पट वेगाने पळत सुटले.

धापा टाकत टाकत तेनालीराम घरी आला. तेव्हा कमला गालातल्या गालात हसत होती. तेव्हा कुठं चतूर तेनालीरामाला कमलाचं चातुर्य कळलं.

“आता पाहुण्यांची चिंता नाही. निदान मुसळ आणि तू आहेस तोपर्यंत तरी.” असं म्हणत तेनालीनं आनंदानं दरवाजा लावून घेतला. चातुर्यात तू तर माझ्याही दोन पावलं पुढं आहेस असं म्हणत तेनालीनं आपली हार मानली.

□□□

स्वतः: कोणतंही काम नीट करायचं नाही, जर दुसरा कोणी करत असेल तर त्यालाही ते करायला द्यायचं नाही. त्याच्यासमोर समर्या उभ्या करायच्या. हेच या जगात पाहायला मिळत आहे. ही गोष्ट संतांना शोभा देत नाही.

- सद्गुरु माता सविंदर हरदेवजी

सामान्य ज्ञान

- १) कोणत्याही देशाचा प्रथम नागरिक हा राष्ट्रपती असतो; तर मग कोणताही सामान्य नागरिक कितव्या क्रमांकाचा नागरिक असतो ?
 अ) २ व्या   ब) १५ व्या   क) २२ व्या   ड) २७ व्या
- २) द ग्रेट व्हिकटोरिया वाळवंट कोठे आहे ?
 अ) ऑस्ट्रेलिया   ब) द. आफ्रिका   क) उ. अमेरिका   ड) रशिया
- ३) जागतिक अहिसा दिन कोणत्या दिवशी साजरा केला जातो ?
 अ) १२ जानेवारी   ब) १ मे   क) २ ऑक्टोबर   ड) १ डिसेंबर
- ४) नासाच्या २०१७ च्या टीमध्ये निवड झालेले भारतीय अंतराळवीर कोण ?
 अ) राजा चारी   ब) राजा रविवर्मा   क) राजा परांजपे   ड) राजा गोसावी
- ५) ATM चा लाँग फॉर्म काय ?
 अ) एनी टाईम मनी   ब) ऑटोमेटेड टेलर मशिन
 क) ऑटोमेटिक टेकिंग मशीन   ड) ऑटोमेटिक टेक मनी
- ६) रावणाचे जन्मनाव त्याच्या दहा तोंडामुळे काय ठेवण्यात आले ?
 अ) दशमुखी   ब) दशावतारी   क) दशग्रीव   ड) दशानन
- ७) आंतरराष्ट्रीय बालिका दिवस (कुमारिका दिन) केव्हा साजरा केला जातो ?
 अ) ११ ऑक्टोबर   ब) २ ऑक्टोबर   क) २१ ऑक्टोबर   ड) ३१ ऑक्टोबर
- ८) 'वाचन प्रेरणा दिवस' कोणाच्या जन्म दिनानिमित्त साजरा होतो ?
 अ) प. नेहरू   ब) कुसुमाग्रज
 क) डॉ. राधाकृष्णन   ड) डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम
- ९) ३ ऑक्टोबर १९९० रोजी कोणत्या देशाची पूर्व-पश्चिम विभाजन करणारी भिंत पाडण्यात आली ?
 अ) जपान   ब) जर्मनी   क) रशिया   ड) चीन
- १०) जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचे मोठे धरण कोणते ?
 अ) थ्री जॉर्जस डॅम   ब) मालुतंग डॅम   क) सरदार सरोवर   ड) कोयना

उत्तरे इतरत्र

चंचल स्वभावाचा राखाडी गप्पीदास

३ा काराने चिमणीपेक्षा लहान असणारा हा सुंदर पक्षी. याच्या नावावरुनच याचं वैशिष्ट्य लक्षात येतं. इंग्रजीमध्ये याला ग्रे बुश चॅट असं म्हणतात. गप्पीदास पक्ष्याच्या काही पोटजाती आहेत. त्यातीलच ही राखाडी गप्पीदास एक पोटजात. या जातीशी साधर्म्य असणाऱ्या इतर पोटजाती म्हणजे पाइड बुश चॅट, स्टोन चॅट या जाती. हा राखाडी गप्पीदास भारतात हिमालयातील पर्वतरांगांमध्ये आढळतो. समुद्रसपाटीपासून उंच असणाऱ्या प्रदेशातच हा आढळतो.

आकाराने छोटा; परंतु सुबक अशा या पक्ष्याची लांबी १४ ते १५ सेंटीमीटर असते व वजन साधारण १४ ते १६ ग्रॅम इतकं असतं. काढी-पांढरी रंगसंगती असलेले पंख व तसाच डोक्याकडील भागही या पक्ष्याला ओळखण्याची खून मानली जाते. याचा पोटाकडील भाग सफेद रंगाचा असतो. टोकाकडे निमुळती होत गेलेली पांढऱ्या रंगाची शेपटी टोकदार असते. यातील नर व मादी वेगवेगळ्या रंगाचे असतात. नराच्या पाठीचा रंग काळा, पोटाचा भाग पांढरा आणि पंखावर पांढरा पट्टा असतो, तर मादी तपकिरी-तांबूस रंगाची असते.

हा पक्षी इतर पक्ष्यांचे वेगवेगळे आवाज काढण्यात तरबेज असतो. दाट झाडाझुडपांत झाडाच्या टोकावर बसून छान आवाजात गुणगुणणारा गप्पीदास हमखास आढळतो. अतिशय चंचल स्वभावाचा हा गप्पीदास फार वेळ एका जागी बसू शकत नाही. गवताळ भागात आपलं खाद्य शोधत पालापाचोळ्याखालील किडे टिपणारा गप्पीदास हमखास आढळतो. बारीक किडे, अळ्या, कोळी, चतुर, गवताचे दाणे, बिया आणि धान्य हे याचं मुख्य खाद्य आहे.

फेब्रुवारी ते मे हा या पक्ष्याचा विणीचा हंगाम असतो. या काळात नर व मादी शेवाळ, गवत, तंतू, जनावरांचे केस इत्यादी साहित्य वापरून खोलगट घरटं तयार करतात. हे घरटं जमिनीत किंवा खडकाच्या छिद्रात लपलेलं असतं. या घरट्यात मादी एका वेळी तीन ते पाच निळसर-पांढऱ्या रंगाची व त्यावर लाल-तपकिरी ठिपके असलेली अंडी देते. अंडी उबवण्याचं काम एकटी मादीच करते, तर घरटं बांधण, पिलांना खाऊ घालणं ही कामं नर व मादी मिळून करतात.

□ संग्राहक : अंकित जाधव

कथा

शिक्षक आणि गुरु

गुरुकुल नावाच्या शाळेतली ही गोष्ट आहे. त्या शाळेतील शिक्षक हे अनुभवी तर होतेच; पण प्रत्येक गोष्ट विद्यार्थ्यांना शिकवण्याआधी स्वतः आत्मसात करून मगच ती गोष्ट शाळेतल्या विद्यार्थ्यांना शिकवत असत.

त्या शाळेत सत्यमूर्ती नावाचे शिक्षक होते. ते गणित विषयात पारंगत होते. त्यांना त्यांचे इतर सहशिक्षक चेष्टेने गणितातला किडा म्हणत. विद्यार्थ्यांच्या गणवेषाबाबत ते नेहमीच दक्ष असत.

विद्यार्थ्यांना स्वतःचे बूट पॉलिश करून यायला सांगत. अनेकदा सांगूनही विद्यार्थी दुर्लक्ष करत आहेत हे त्यांच्या लक्षात आले; पण ही चांगली सवय विद्यार्थ्यांच्या अंगवळणी कशी पडेल आणि ते स्वतःहून त्याप्रमाणे कसे वागतील याच विचारात ते सतत होते.

एके दिवशी ते शाळेत लवकर आले. त्यावेळी शाळेचे सफाई कर्मचारी साफसफाई करत होते. शाळा भरायला अवकाश होता. या वेळेचा उपयोग

करायचा म्हणून ते शाळेच्या प्रवेशद्वाराजवळ मांडी घालून बसले. शाळेत येणाऱ्या मुलांना एक-एक करून ओळीने सोडण्याचे निर्देश शाळेतील सफाई कर्मचाऱ्यांना दिले.

टण...टण....टण.....टण..... अशी घंटा झाली. शाळा भरली. निर्देश मिळाल्याप्रमाणे सफाई कर्मचारी एक-एक विद्यार्थ्याला रांगेत सोडत होते. सर्व विद्यार्थ्यांना हे नवीनच होते. विद्यार्थी आपापसात कुजबूज करत हळूहळू पुढे सरकत होते. पुढे गेल्यानंतर समोर दिसणाऱ्या दृश्यांवर विद्यार्थ्यांचा विश्वासच बसत नव्हता. इतर शिक्षकही ते बघून आश्वर्यचकित झाले. विद्यार्थी पाहतात तर काय? पुढे श्री सत्यमूर्ती सर जमिनीवर चटई अंथरुण त्यावर मांडी घालून बसले आहेत आणि त्यांच्या बाजूला बूट पॉलिशच्या दोन डब्या आणि हातात दोन पॉलिश करायचे ब्रश आहेत. ते एकेका मुलाचे बूट पॉलिश करण्यात गुंग झाले आहेत. परंतु हे करत असताना मात्र त्यांच्या चेहन्यावर प्रसन्नता आणि ओठावर स्मितहास्य कायम होते. हा सर्व प्रकार विद्यार्थ्यांनी बघितल्यानंतर त्यांना आपली चूक लगेच लक्षात आली. त्यांनी सरांना तिथून उठवले आणि त्यांची क्षमा मागून आम्ही नेहमी बूट पॉलिश करूनच शाळेत येऊ असे वचन दिले.

विद्यार्थ्यांचे हे बोलणे ऐकून शाळेतील इतर शिक्षक आणि मुख्याध्यापक यांनी त्यांचे खूप कौतुक केले.

तात्पर्य : जो केवळ तोंडाने बोलून शिकवतो तो शिक्षक आणि जो वर्तनातून, आचरणातून जीवन जगण्याची कला शिकवतो तो गुरु.

□□□

झाडांवर प्रेम करा

तुझ्याचसाठी सहन मी करीतो
तुझेच अत्याचार
वसा घेतला परंतु मी हा
सकलांवर करण्या परोपकार ॥५॥

दगड घेऊनी खुशाल तू हाती
मारतोस फळावरी
रसाळ गोड मधुर फळे
देतो मी तुजला तरी
कष्ट किती होतात मला ते
तुला कसे कळणार ॥६॥

बिनधास्त तोडीशी फांद्या
फळे फुले अन् पान
अवयव ते माझ्या देहाचे
ठेव जरा तू भान
कधी मुळावर घाव घालण्या
घेशी हाती कुठार ॥७॥

संपवितो मी प्रदूषण सारे
वाचवितो कितीकांचे प्राण
प्रदूषणाचा तू निर्माता
तुला न याची जाण
म्हणून प्रेम करीन वृक्षावर
करी असा निर्धार ॥८॥

कविता : सुरेश तिलोटकर

चित्र काढा आणि रँग भरा

सामान्यज्ञान उत्तरे

- १) ड
- २) अ
- ३) क
- ४) अ
- ५) ब
- ६) क
- ७) अ
- ८) ड
- ९) ब
- १०) क

श

ष्ट

की

डे

१५९

	ए		सं	ज	य	
तु	क	डो	जी		शो	
ती			व	सुं	ध	रा
		ध्व	नी		रा	जा
कं	स			झे		रा
	ई		अ	ब्रा	ह	म
बा	य	को			जा	
बा	ई		ला	हो	र	

॥ तू ही निरंकार ॥

ना चिंता ही, ना भय ही...

केवल “सद्गुरु माता सविंदर हुरदेवजी महाराज” की जय ही....!

सर्वासाठी... सर्वकाही...
एकाच ठिकाणी...

शंकरराव जाधव
मुखी, वाई टालुका

लग्न बरत्याची
खास सोय !

अविनाश शंकरराव जाधव
प्रचारक, सातारा झोन

मनपंसत साड्या | सुटींग-शर्टींग | ड्रेस मटेरियल
चिल्ड्रन्स वेअर | मेन्स् वेअर | होजिअरी विभाग | मॉचिंग सेंटर

सद्गुरु की निगाहे करम एक अगर पड जाये,
मुक्कदर फिरसे लिखने को खुदा मजबूर हो जाये...

१९९, हरिहरेश्वर प्रतिक, आय.डी.बी.आय.बँक शेजारी, ब्राह्मणशाही, वाई (जि.सातारा)

फोन नं. : 9766727262

RNI No. MAH/MAR/2004/15105
Postal Regd. No. MCE/78/2016-2018
WPP Licence No. MR/TECH/WPP-164/East/2017
Publishing date on 1st of every month
Posted at Mumbai Patrika Channel Sorting Office,
Mumbai-400001 on dated 1st of every month

॥ एक तू ही निरंकार ॥

जनार्दन एच. पाटील
इोनल प्रमुख-नाशिक क्षेत्र

कार्यालय : (०२५०) २५२७३२० / २५२७७४६

वेबसाइट : www.vijayaengineeringworks.com

ई-मेल : rajindustries2010@yahoo.in

janardanpatil6500@gmail.com

मे. विजया इंजिनिअरिंग वर्क्स

मॅन्यु : स्पेशलिस्ट प्लास्टिक इंजेक्शन मोल्ड
(घेर ओरम टाईप डाईज)

मे. राज इंडस्ट्रीज

मॅन्यु : फार्मास्युटिकल्स कॅप्स (कोलॅप्सीबल आणि लॅमी ट्युब)
आणि पेस्टीसाईड पॅकेजिंग

दाबाजी कंपनी कंस्ट्रक्शन रु.

बन रुम किचन, दूरुम किचन फ्लॅट आणि दुकानाचे
गाळे तसेच इंडस्ट्रीयल गाळे उपलब्ध

गाळा नं. १, ४, ६-८ महावीर इंडस्ट्रीयल इस्टेट, नारंगी फाटा,
विरार (पूर्व), ता. वसई, जिल्हा - ठाणे. पिन ४०१३०३. (महाराष्ट्र)

धन निरंकार !

जनार्दन हा. पाटील
राकेश ज. पाटील